

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

SANNA VILJANMAA

Mielenterveyshaasteet ja koulupu- dokkuus yläkouluikäisillä – kuntou- tuksellinen näkökulma

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

KUNTOUTUKSEN OHJAAJAN TUTKINTO-OHJELMA
2026

TIIVISTELMÄ

Viljanmaa, Sanna: Mielenterveyshaasteet ja koulupudokkuus yläkouluikäisillä – kuntoutuksellinen näkökulma, kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö, AMK
Kuntoutuksen ohjaus
Huhtikuu 2026
Sivumäärä: 56

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten mielenterveyshaasteiden vaikutusta koulupudokkuuteen ja miten mielenterveysoireilusta johtuvaa koulupudokkuutta voitaisiin ennaltaehkäistä kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta, yläkouluikäisillä. Opinnäytetyön tavoitteena oli vahvistaa kuntoutuksen ohjaajan roolia nuorten mielenterveyshäiriöiden varhaisessa tunnistamisessa sekä heidän hyvinvointiaan tukevassa ohjauksessa. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, mahdollisimman ajankohtaiseen tietoon pohjautuen.

Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaussa tulosta tuottivat seuraavat tietokannat: Google Scholar, PubMed, ERIC ja ScienceDirect. Lisäksi hyödynnettiin manuaalihakua. Valittu aineisto koostui neljästä vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, yhdestä vertaisarvioidusta tutkimusprotokolla-artikkelista ja neljästä harmaan kirjallisuuden lähteestä. Valitut aineistot analysoitiin sisällönanalyysillä, teemoittelua hyödyntäen.

Teemoittelulla syntyi asiakokonaisuus, synteesi tutkittavasta monialaisesta ilmiöstä. Synteesi kuvasi nuorten hyvinvointiin ja koulunkäyntiin vaikuttavia teemoja: yksilötekijöitä, koulun toimintakulttuuria ja tukitoimia, palvelujärjestelmän ja yhteiskunnan tukirakenteita sekä ilmiön läpileikkaavaa teemaa, osallisuutta.

Tutkimustulokset osoittivat, että mielenterveysongelmat heijastuvat oppimiseen ja kouluarjen sujumiseen ja on yksi merkittävimmistä syistä kouluikäymättömyyteen. Nuorten haasteiden lisääntyminen korostaa koulun roolia mielenterveysongelmien tunnistamisessa, varhaisessa puuttumisessa ja hoitoon ohjaamisessa. Tulokset korostivat myös erityisesti koulupoissaolojen varhaisista riskien tunnistamista ja oikea-aikaista tukea, painopisteenä ennaltaehkäisy. Tukimuotona erilaiset interventiot antoivat lupaavia tuloksia nuorten koulunkäynnin lisäämiseksi.

Avainsanat: mielenterveysongelmat, nuoret, koulupudokkaat, opintojen keskeyttäminen, kouluikäymättömyys, kuntoutuksen ohjaaja

ABSTRACT

Viljanmaa, Sanna: Mental health challenges and school dropout among lower secondary school students - a rehabilitation- oriented perspective

A Descriptive Literature Review

Bachelor's thesis

Rehabilitation counsellor

April 2026

Number of pages: 56

The purpose of this thesis was to investigate the impact of mental health challenges among young people on school dropout rates and to explore how school dropouts caused by mental health symptoms could be prevented from the perspective of a rehabilitation counsellor, specifically among lower secondary school students. The objective of the thesis was to strengthen the role of the rehabilitation counsellor in the early identification of mental health disorders among young people and in providing guidance that supports their well-being. The thesis was conducted as a descriptive literature review, based on the most up-to-date information available.

The following databases were used in the literature review: Google Scholar, PubMed, ERIC, and ScienceDirect. Manual research was also conducted. The selected material consisted of four peer-reviewed research articles, one peer reviewed research protocol article, and four sources from gray literature. The selected materials were analyzed using content analysis, with a focus on thematic analysis.

The thematic analysis yielded a coherent framework, a synthesis of the multi-disciplinary phenomenon under study. The synthesis described themes affecting young people's well-being and school attendance: individual factors, school culture and support measures, the service system and societal support structures, as well as the cross-cutting theme of participation.

The research findings showed that mental health problems affect learning and daily school life and are one of the most significant causes of school absenteeism. The increasing challenges faced by young people underscore the role of schools in identifying mental health issues, intervening early, and referring students for treatment. The results also emphasized the early identification of risks for school absenteeism and timely support, with a focus on prevention. As a form of support, various interventions yielded promising results in increasing young people's school attendance.

Keywords: mental health issues, adolescent, school dropouts, dropping out of school, truancy, rehabilitation counsellor

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TAUSTA.....	7
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS: NUORTEN MIELENTERVEYS, KOULUNKÄYNTI JA POISSAOLOT.....	8
3.1 Nuoruus.....	8
3.2 Mielenterveys	9
3.2.1 Mielenterveyden häiriöt.....	10
3.3 Kouluikäymättömyys	11
3.3.1 Koulupoissaolot	12
3.3.2 Lakimuutos poissaolojen seurantaan.....	13
3.3.3 Koulupudokkuus	13
3.4 Nuoren kuntoutuminen	13
3.5 Kuntoutuksen ohjaaja (AMK).....	15
3.6 Toimintakyky	15
3.6.1 Nuoren toimintakyky	16
3.7 Osallisuuden viitekehys	17
3.7.1 Osallisuus koulukontekstissa	17
4 TARKOITUS, TAVOITTEET JA KYSYMYKSENASETTELU	18
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	18
5.1 Kuvaileva (narratiivinen) kirjallisuuskatsaus	18
5.2 Kirjallisuuskatsauksen aineiston hakuprosessi.....	19
5.3 Aineiston laadunarviointi.....	22
5.4 Aineiston kuvaus	22
5.4.1 Fostering school reintegration after psychiatric inpatient treatment: description of an evaluation and study about a rehabilitation program for children and adolescent with chronic school refusal (SchuTIng-stAR).....	23
5.4.2 Emerging school refusal: a school-based framework for identifying early signs and risk factors.....	23
5.4.3 School-based support for emotion-related attendance challenges: effectiveness of @School when implemented with neurodiverse adolescents, their parents, and school staff	24
5.4.4 Enhancing emotion regulation skills in high-risk adolescents due to the existence of psychopathology in the family: feasibility and uncontrolled pilot study of a group intervention in a naturalistic school setting	24
5.4.5 " Too little, too late": youth retrospectives on school attendance problems and professional support received.....	25

5.4.6 Nuorten mielenterveyskuntoutujien osallisuus ja koulukokemukset: haasteet ja tukitoimien merkitys koulupolun tukemisessa	25
5.4.7 Mielenterveysongelmien kehystämä osallisuus. Tutkimus nuorten mielenterveyskuntoutujien koulutuspoluista ja koulukokemuksista.	26
5.4.8 Kouluakäymättömyys koulujen tukitoimien näkökulmasta	26
5.4.9 Poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäiseminen, seuranta ja niihin puuttuminen opetuksen järjestäjien opetussuunnitelmissa ja toimintamalleissa -perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitys 2023.....	27
5.5 Tutkimusaineiston analyysi.....	27
6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET	28
6.1 Mielenterveyshaasteiden yhteys koulupudokkuuteen	29
6.1.1 Mielenterveyden yhteys osallisuuteen	31
6.2 Koulun toimintakulttuuri ja tukitoimet	32
6.2.1 Koulujärjestelmän heikot resurssit	33
6.2.2 Interventiot koulunkäynnin ongelmiin.....	34
6.2.3 Koulupohjainen viitekehys varhaisten koulupoissaolojen ja riskien tunnistamiseksi.....	34
6.2.4 Kouluun paluun tukeminen	35
6.3 Palvelujärjestelmä ja yhteiskunnan tukirakenteet	35
6.3.1 Rakenteelliset tekijät ja kehittäminen.....	36
6.3.2 Palveluiden saatavuus ja lainsäädäntö	36
6.3.3 Moniammatillisuus	37
6.3.4 Tuen koordinointi	37
6.4 Osallisuus ja saavutettavuus	38
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
7.1 Mielenterveyshaasteiden yhteys koulupudokkuuteen	38
7.2 Koulupudokkuuden ehkäisy kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta	39
8 POHDINTA	41
8.1 Eettisyys ja luotettavuus	41
8.2 Ammatillinen kasvu	44
8.3 Jatkotutkimus	45
LÄHTEET	46
LIITE 1: AINEISTO JA LAADUNARVIOINTI	50

1 JOHDANTO

Viime vuosina nuorten mielenterveyshaasteet ovat lisääntyneet ja tilastot osoittavat mm. sen, että koronavuosina nuorten kasvanut ahdistuneisuus ei ole vähentynyt vaan ennemminkin entisestään lisääntynyt. Mielenterveyden haasteet ovat yksi merkittävimmistä syistä koulupoissaoloihin nuorilla.

Koulunkäynti on tärkeässä roolissa nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden rakentumisen näkökulmasta. Koulu on nuorelle keskeinen kasvuympäristö oppimisen ja sosiaalisen kehityksen näkökulmasta. Koulupoissaoloihin puuttuminen mahdollisimman varhain on olennaista, koska jokainen poissaolo heikentää oppimista riippumatta oppilaan sosioekonomisesta taustasta. Toistuvat poissaolot liittyvät moniin nuoren hyvinvointia heikentäviin ja syrjäytymisen riskiä lisääviin tekijöihin, kuten mielenterveyden ongelmiin. Kun poissaolot alkavat kasautua, ne voivat nopeasti muodostua ongelmakierteeksi, joka vaikuttaa sekä koulumenestykseen että nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Sergejeff, 2023, s. 9, 13.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää nuorten mielenterveyshaasteiden vaikutus koulupudokkuuteen ja miten mielenterveysoireilusta johtuvaa koulupudokkuutta voitaisiin ennaltaehkäistä kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta, yläkouluikäisillä.

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa kuntoutuksen ohjaajan roolia nuorten mielenterveyshäiriöiden varhaisessa tunnistamisessa sekä heidän hyvinvointiaan tukevassa ohjauksessa. Opinnäytetyön metodina toimii kuvaileva kirjallisuuskatsaus, mahdollisimman ajankohtaiseen tietoon pohjautuen.

Opinnäytetyön tilaaja on Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK).

2 TAUSTA

Viimeisten vuosien aikana on ollut paljon keskustelua perusopetuksen oppilaiden lisääntyneistä poissaoloista (Sergejeff, 2023, s. 9). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2025) mukaan mielenterveyshäiriöitä esiintyy noin 20–25 prosentilla nuorista jossakin muodossa ja erilaiset psyykkiset haasteet ovat koululaisten yleisimpiä terveysongelmia. Nuorten yleisiä mielenterveyden häiriöitä ovat ahdistus- ja ahdistuneisuushäiriöt, masennusoireet ja masennustilat, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt, syömishäiriöt, käytöshäiriöt, päihteiden käyttöön liittyvät häiriöt sekä psykoottiset oireet.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023a) Kouluterveyskysely tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnista, nuorten itsensä vastamana. Tarkasteltaessa vuoden 2023 ja 2025 tilastoja (Kuva 1) kertoo sen, että perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä vajaa 60 % ja pojista vajaa 80 % ovat tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta koki vuonna 2025 tytöistä 34 % ja pojista 9 %. Sosiaalista ahdistuneisuutta koki tytöistä 50 % ja pojista 22 %. Vähintään kaksi viikkoa kestänyttä masennusoireilua koki tunteneensa tytöistä 32 % ja pojista 11 %. Luvattomia poissaoloja vuonna 2023, vähintään viikoittain oli neljällä prosentilla sekä tytöillä, että pojilla ja luvattomia poissaoloja vähintään kuukausittain oli kymmenellä prosentilla tytöillä ja pojilla. Kuva 1 havainnollistaa tilanteen muutosta viime vuosina.

Mielen hyvinvointi	Vuosi 2023		Vuosi 2025	
	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä %	79	54	78	58
Korkea positiivinen mielenterveys (summaindikaattori), %	13	4	14	6
Sosiaalista ahdistuneisuutta koki %	20	52	22	50
Vähintään kaksi viikkoa kestänyttä masennusoireilua (summaindikaattori) %	12	33	11	32
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus (summaindikaattori) %	8	34	9	34
Koulunkäynti ja oppiminen				
Koulu-uupumus (summaindikaattori) %	13	28	19	34
Luvattomia poissaoloja vähintään kuukausittain (-2023), %	10	10		
Luvattomia poissaoloja vähintään viikoittain (-2023), %	4	4		

Kuva 1. Tilastopojintoja mielen hyvinvoinnista ja koulunkäynnistä ja oppimisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023b) tiedote Kouluterveyskyselystä 8. ja 9. luokkalaisille kertoo ahdistuneisuuden ja kiusaamisen kokemuksen lisääntymisestä. Lisääntyvä oireilu nuorten keskuudessa haastaa palvelujärjestelmää, joka on entuudestaanakin kuormittunut. Perustason palveluiden saataavuus tulisi taata lisäämällä ammattilaisia. Opiskeluhoitopalveluilla tulisi olla riittävät resurssit nuorten kasvavaan tuen tarpeeseen.

Määtän ym. (2020, s. 17, 20) raportin mukaan kouluakäymättömyys koskee Suomessa 7.–9. luokkalaisista arvion mukaan noin 4000 oppilasta. Keskeisimmiksi koulupoissaolojen syiksi arvioitiin oppilaaseen liittyvät tekijät, joista yksi merkittävin oli psyykkiset ongelmat. Tilastokeskuksen (2023) mukaan peruskoulun päättäneitä oli 60 000. Peruskoulun päättäneistä 1 % ei edennyt toisen asteen opintoihin tai valmentaviin koulutuksiin. Kouluakäymättömyydellä on lyhyen ja pitkänajan vaikutuksia ja sen vuoksi on merkittävää puuttua poissaoloihin jo varhaisessa vaiheessa (Määttä, 2020, s. 8).

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS: NUORTEN MIELENTERVEYS, KOULUNKÄYNTI JA POISSAOLOT

3.1 Nuoruus

Nuoruusikää kuvaa disharmonia, tämä näyttäytyy nuoren käyttäytymisessä, mielenkiinnon kohteissa, suhtautumisesta muihin ihmisiin ja arvomaailmassa. Disharmonia selittyy nuoruuteen kuuluvalla fyysisellä ja psyykkisellä kehityksellä. Lapsuudessa ja nuoruudessa luodaan pohja ihmisen mielen kehittymiselle. Kehitykselle suotuisissa olosuhteissa on ihmiselle aikuisikään kasvaessaan kehittynyt riittävät mielenterveyden resurssit. (Puura & Laukkanen, 2025, s. 24.)

Nuoruus jaotellaan kolmeen kehitysvaiheeseen: varhaisnuoruus sijoittuu ikävuosiin 12–14, keskinuoruus 15–17 vuoden ikään ja jälkinuoruus kattaa noin 18–22-vuotiaat. Varhaisnuoruuden tunnusomaiset piirteet ovat nopeat ja laajat

muutokset. Keho muuttuu suuresti, tunteet myllertävät ja irtautuminen vanhemmista alkaa. Irtautuminen näyttäytyy vetäytymisenä, riitaisuutena tai uhmakkuutena. Nuori valitsee kavereiden kanssa oleilun, joka on tärkeää kehitysvaiheelle. Nuoruuteen kuuluu seksuaalisuuden herääminen ja nuori tutustuu kokeilujen kautta omaan seksuaalisuuteensa. (Korhonen, 2021, kohta Nuori.)

Keskinuoruudessa suurin kuohunta on yleensä mennyt jo ohi ja nuori totuttelee muuttuneeseen kehoonsa. Toiminnanohjaus, ajattelu ja syy-seuraussuhteen hahmottamisen taidot siirtyvät aikuisen tasolle sekä tunne-elämä kehittyy. Identiteetin kehityksen kautta nuori saa varmuutta olla oma itsensä ihmisten joukossa. Haasteet identiteetin kehittymisessä voivat näyttäytyä epätoivona tai vetäytymisenä. Nuoruus on suurta mahdollisuuksien aikaa kaiken kuohunnan ja kasvun myötä, mutta myös riskialtis vaihe elämässä. Monet mielenterveyden ongelmat saavat alkunsa puberteettikehityksen yhteydessä. Unen ja vuorokausirytmien häiriöt ovat nuorille yleisiä. Mielialahäiriöiden ja ahdistuneisuusongelmien määrät ovat kasvussa. Osa nuorista ryhtyy käyttämään päihteitä tai muuttuu epäsosiaalisiksi. (Korhonen, 2021, kohta Nuori.)

3.2 Mielenterveys

Mielenterveys tarkoittaa hyvinvoinnin tilaa, jossa ihminen kykenee hyödyntämään omia voimavarojaan, kohtaamaan arjen haasteita sekä tekemään työtä ja osallistumaan yhteisön toimintaan. Mielenterveys on keskeinen osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja siihen vaikuttaa moniulotteinen kokonaisuus, johon kytkeytyvät biologiset, psyykkiset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät tekijät. Mielenterveys kehittyy ja muuttuu läpi elämänsä. Mielenterveyden muotoutumiseen vaikuttavat sekä yksilön omat ominaisuudet ja elämäkokemukset että sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteiskunnan rakenteet, resurssit ja arvot. Mielenterveys voi vahvistua, horjua tai palautua vähitellen yksilöllisten tekijöiden ja elämäntilanteiden vuorovaikutuksessa/yhteisvaikutuksesta. (Aalto-Setälä ym., 2023, s. 18.)

Mielenterveyden yhteydessä puhutaan sekä suojaavista että riskiä lisäävistä tekijöistä. Riskitekijät kasvattavat todennäköisyyttä mielenterveyden häiriöille, kun taas suojaavat tekijät tukevat psyykkistä hyvinvointia ja voivat lieventää riskien vaikutuksia. Psyykkinen toimintakyky viittaa niihin voimavaroihin, joiden avulla ihminen pystyy käsittelemään arjen haasteita ja selviytymään vaikeista elämäntilanteista. Siihen kuuluvat esimerkiksi tunteiden säätely, ajattelun ja hahmottamisen taidot, arviointikyky sekä ongelmanratkaisukyky. (Aalto-Setälä ym., 2023, s. 18.)

Mielenterveys on joustavuutta, paineensietokykyä, kykyä sietää pettymyksiä ja menetyksiä, taitoa olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, pyrkimystä toteuttaa omia päämääriä, kykyä tunnistaa omia tunteita ja ilmaista niitä ja itsensä hyväksymistä. (Kiuru, 2024, s. 239.)

Toiveikkuus, elämäntilanteiden tunne, positiivinen käsitys itsestä, kehittymisen mahdollisuuksista ja vastoinikäymisten kohtaamisen taito ovat mielen hyvinvointia. Psyykkisiä voimavaroja omaava ihminen on mieleltään hyvinvoiva. Mielen hyvinvointi sisältää myös kyvyn selviytyä ja sopeutua vaikeissa tilanteissa eli resilienssin. (Aalto-Setälä ym., 2023, s. 20.)

3.2.1 Mielenterveyden häiriöt

Nuoruus on mahdollisuuksien täyttämää aikaa mutta myös haavoittuvuuden mahdollisuus on olemassa. Nuoruusikä on kehityksellinen ikkuna aivojen plastisille prosesseille korjata lapsuuden kehityksessä tapahtuneita vaurioita. Tämä voi olla merkittävä kehityksellinen käännekohta, joka mahdollistaa kielteisen kehityksen kääntymisen myönteiseksi. Osalle kasautuu nuoruusvuosina haasteita, jotka näyttäytyvät henkisenä pahoinvointina tai häiriökäyttäytymisenä. Mielenterveyden häiriöille, kuten masennus-, ahdistuneisuus- ja käyttäytymishäiriöille, sisään- ja ulospäin suuntautuvat oireet luovat perustan. Mielialan ja tunne-elämän ongelmat ovat sisäänpäin suuntautuvia oireita ja käyttäytymisen säätelyn ongelmat, aggressiivisuus ja rikollisuus ovat ulospäin suuntautunutta ongelmakäyttäytymistä. Osa nuorista toipuu aikuisikään

mennessä mielenterveysongelmista, mutta osalle niistä syntyy ongelmavyöhyt aikuisuuteen. Suurin osa aikuisten mielenterveysongelmista on saanut alkunsa nuoruudessa. (Kiuru, 2024, s. 228–229.)

Mielenterveyden häiriöt ovat yksi koululaisten ja nuorten aikuisten yleisimmistä terveysongelmista. Arvioitaessa nuoruusiän kehitystä, nuoren toimintakykyä arvioidaan eri osa-alueilla. Näitä osa-alueita ovat mm. koulumenestys, itsestä huolehtiminen ja ihmissuhteet. Vakavan mielenterveyshäiriön yhteydessä nuoren ikätasoinen kehitys jumiutuu. Oireiden varhainen tunnistaminen häiriöissä on merkittävää, tällöin vältetään häiriöiden syventymiseltä ja pitkäaikaisvaikutuksilta. (THL, 2025.)

Psyykkisesti oireileva nuori on altis kehityksen häiriintymiselle. Kouluterveydenhuollolla, oppilashuollolla ja opetuksessa työskentelevillä aikuisilla on keskeinen asema tunnistaa nuoren oireilua, jotta nuori saa ajoissa apua. Avun saamisen oikea-aikaisuus vaikuttaa ratkaisevasti nuoren tulevaisuuteen. (Marttunen ym., 2013, s. 3.)

3.3 Kouluakäymättömyys

Kouluakäymättömyys merkitsee haasteita aiheuttavia poissaoloja, mutta ei kokonaan poisjäämistä koulusta. Kouluakäymättömyyttä lähestytään yleensä kahdesta eri näkökulmasta, asiaa voidaan tarkastella neljän poissaolotyyppin näkökulmasta tai neljän toiminnallisen luokan kautta. Poissaolotyyppinä ovat koulukieltäytyminen, koulusta vetäytyminen, pinnaaminen ja kouluympäristöstä poissulkeminen. Neljä toiminnallista luokkaa kouluakäymättömyyteen ilmenevät koulukieltäytymisenä ja pinnaamisena. Toiminnallisia näkökulmia ovat kouluun liittyvien kielteisten tunteiden väistäminen, läheisiltä huomion hakeminen, koulunkäyntiin liittyvät sosiaaliset tilanteet tai vaatimukset sekä huomion keskittyminen koulun ulkopuolelle. (Määttä ym., 2020, s. 7–8.)

Kouluakäymättömyyden taustalla on usein useita eri syitä. Niitä tarkastellaan yleensä yksilön, vanhempien tai perheen sekä laajemman yhteisön

näkökulmasta. Kouluakäymättömyyden yksilötekijöitä ovat esimerkiksi oppimisvaikeudet, opintojen etenemättömyys, mielenterveyshaasteet ja päihteiden käyttö. Pitkäaikaisesti kouluakäymättömyyden on todettu aiheuttavan yhteiskunnalle taloudellisia lisäkustannuksia. (Määttä ym., 2020, s. 8.)

Tukikeinoja kouluakäymättömyyteen valittaessa on tärkeää pohtia mistä ongelmat koulunkäynnissä johtuvat. Juurisyiden ymmärtäminen lisää ymmärrystä, miten nuorta tulisi tukea ja motivoida palaamaan kouluun ja jatkamaan opintojaan. Koulun ja muiden palveluiden välille tarvittaisiin helposti ja kohtuullisessa ajassa saavutettavia sekä joustavia tukikeinoja nuorille, joilla on päällekkäisiä haasteita mielenterveyden ja koulunkäynnin suhteen. (Palmu ym., 2020, s. 9.)

3.3.1 Koulupoissaolot

Käsitteistö liittyen koulupoissaoloihin on suomen kielessä vakiintumaton. Yhteisen ymmärryksen ilmiöstä mahdollistaa yhteiset käsitteet. Englannin kielessä käytetään usein käsitettä School Attendance Problems (SAP). Tällä kuvataan tilannetta, jolloin oppilaan poissaolot herättävät huolta ja poissaoloissa ilmenee tunnusmerkkejä: koulunkäynti on epäsäännöllistä, poissaolot pitkittyvät ja ovat toistuvia. Käsitteiden selkeys helpottaa monitahoisen ilmiön hahmottamista pohdittaessa taustasyitä, toimivia ehkäisykeinoja ja puuttumisen malleja. Käsitettä kouluakäymättömyys on Suomessa käytetty SAP-käsitteen yhteydessä eikä pelkästään tilanteessa, jossa oppilas on jo pudonnut koulupolulta. Opetuksen järjestäjien ja koulujen käyttämässä toimintamalleissa puhutaan myös pitkittyneistä, ongelmallisista sekä huolta herättävistä poissaoloista. Näitä käsitteitä määritellään paikallisesti eri tavoilla. Yhteisesti hyväksytyjen käsitteiden puute voi johtaa kouluissa vaihteleviin käytäntöihin poissaolojen seurannassa ja puuttumisessa. (Sergejeff, 2023, s. 11.)

3.3.2 Lakimuutos poissaolojen seurantaan

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyrkinyt vastaamaan kehittämistyöllä koulujen poissaolohaasteisiin. Pyrkimyksenä on ollut poissaolojen seurannan ja tilastoinnin yhdenmukaistaminen. Vuosina 2021–23 kehitettiin poissaolojen seuranta, poissaoloihin puuttumista ja ennaltaehkäisyä. Kansallisen kehittämistyön ja alan tutkimuksen pohjalta on määritelty keskeisiä käsitteitä ja suunta- viivoja poissaolokäytänteisiin ja toimintamalleihin. Perusopetuslain 26 pykälää muutettiin 1.8.2023 lähtien niin, että poissaoloja on ennaltaehkäistävä, seurattava ja puututtava suunnitelmallisesti opetuksen järjestäjän taholta. Kehittämistyössä syntyneitä käytänteitä on koottu käsikirjaksi. Käsikirjassa kuvataan kouluakäymättömyyden ilmiötä, määritellään aiheeseen liittyviä käsitteitä, lainsäädäntöä ja opetussuunnitelmaa. Käsikirja toimii oppaana paikalliselle muutoksen toimeenpanolle. (Sergejeff, 2023, s. 9–10.)

3.3.3 Koulupudokkuus

Koulupudokas määritellään Tilastokeskuksen keskeyttämistilastoissa peruskoulun oppilaana, joka lopettaa koulunkäynnin ennen oppivelvollisuuden suorittamista, ei oppivelvollisuutensa aikana saa suoritettua peruskoulun oppimäärää ja jää ilman peruskoulun päättötodistusta (Tilastokeskus, n.d.).

Pitkään jatkuessaan kouluakäymättömyyden seurauksena voi olla koulupudokkuus, jolla on todettu olevan yhteys aikuisuudessa moninaiisiin haasteisiin, kuten työllistymiseen, talousongelmiin, terveyshaasteisiin sekä rikollisuuteen. (Määttä ym., 2020, s. 8.)

3.4 Nuoren kuntoutuminen

Kuntoutuminen on prosessi, joka etenee tavoitteellisesti nuoren ja asiantuntijoiden yhdessä laatiman suunnitelman mukaisesti. Kuntoutuksella tarkoitetaan tavoitteellista toimintaa, jonka päämääränä on tukea yksilön toimintakykyä, elämänhallintaa ja osallisuutta. Kuntoutumisen etenemiseen vaikuttavat

nuoren elämäntilanne ja motivaatio sekä vuorovaikutus ja yhteistyön laatu kuntoutumisen ammattilaisten ja vastuussa olevien hallinnonalojen kanssa. Vastuulliset hallinnonalat kuntoutuksessa tarkoittaa niitä viranomaissektoreita, jotka vastaavat lakisääteisesti eri kuntoutusmuodoista, esimerkiksi kuntoutuksen järjestämisestä, rahoittamisesta ja ohjauksesta. (Autti-Rämö ym., 2022, s. 13.)

Kuntoutumisen eteneminen prosessinomaisesti vaatii kuntoutujalta omaa aktiivisuutta. Siksi on merkittävää, että ammattilaiset pysähtyvät kuuntelemaan ja tunnistamaan kuntoutujan toiveet ja odotukset. Tältä pohjalta tulee luoda mahdollisuudet muutokseen ja motivoitumiseen. Asiantunteva ohjaus ja tuki ottaa huomioon yksilön voimavarat. Kuntoutujan ja ammattilaisten yhteisesti laatiman kuntoutussuunnitelman ja kuntoutustoimenpiteiden tavoitteita arvioidaan realistisesti, parantavatko toimenpiteet kuntoutujan elämänlaatua, toimintakykyä ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollisuutta. (Autti-Rämö ym., 2022, s. 13.)

Nuorten kuntoutumisen tarve voi johtua monesta eri syystä. Kuntoutumisen mahdollisuus on todennäköisempää silloin, kun kuntoutuksen tarpeeseen johdaneet syyt tunnistetaan. Kuntoutumisen tarve määräytyy yksilöllisten ja ympäristöön liittyvien tekijöiden perusteella. Mitä heikompi henkilön toimintakyky on, sitä enemmän hän tarvitsee yhteiskunnan tarjoamia palveluja. Ennakoivilla ja oikea-aikaisilla toimilla voidaan ehkäistä toimintakyvyn laskua ja vähentää syrjäytymisen riskiä. Mielenveysongelmat ovat yksi merkittävästä riskeistä syrjäytymiselle. (Autti-Rämö ym., 2022, s. 13–14.)

Tässä opinnäytetyössä kuntoutuksellinen ohjaus ja tuki viittaavat erityisesti mielenveyttä tukeviin, ennaltaehkäiseviin ja korjaaviin toimenpiteisiin, joilla pyritään vahvistamaan opiskelukykyä ja ennaltaehkäisemään koulupudokkuutta.

3.5 Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Kuntoutuksen ohjaajan (AMK) koulutuksen lähtökohtina on ollut USA:ssa ja muutamissa Euroopan maissa toimiviksi koetut ”case manager” (palveluohjaaja) -tyyliset koulutukset, joiden on todettu tehostavan kuntoutuksen vaikuttavuutta. Kuntoutuksen ohjaaja koulutuksessa kuntoutus ymmärretään laaja-alaisena ja monitieteisenä toimintana, joka ulottuu ihmisen kaikkiin elämäneläisiin. Koulutus pohjautuu kansainväliseen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitukseen (ICF), jota hyödynnetään kuntoutustyön viitekehyksenä. (Koivuniemi ym., 2019, s. 25.)

Kuntoutuksen ohjaajan (AMK) ammattiosaaminen on laaja-alaista kuntoutuksen ja ohjaamisen asiantuntijuutta ja perustuu kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen ihmisen toimintakyvystä, kuntoutumisesta ja palvelujärjestelmästä. Työskenntely tapahtuu erilaisilla kuntoutuksen sektoreilla, esimerkiksi toimintakyvyn, sosiaalisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen tehtävissä. Kuntoutuksen ohjaaja on kuntoutuksen suunnittelun, ohjauksen ja koordinoinnin osaaja. Ohjaaminen noudattaa vastuullisen asiakasohjauksen periaatteita ja korostaa asiakkaan itsenäistä selviytymistä ja osallisuutta. (Satakunnan ammattikorkeakoulu, n.d; Koivuniemi ym., 2019, s. 25.)

Hyvä kuntoutuskohtaaminen sisältää kuntoutujaa arvostavaa läsnäoloa, kuuntelun taitoa ja vuorovaikutusta, joka edistää voimaantumista. Kuntoutuksen ohjauksen erityispiirteet rakentuvat ohjauksen keskeisen merkityksen hahmottamisesta, kuntoutujan ja hänen toimintaympäristönsä ymmärtämisestä sekä motivoivasta ohjausosaamisesta ja ohjaustilanteen kontekstin huomioimisesta. Pelkkä kuntoutusjärjestelmän, lainsäädännön ja palvelujen tuntemus ei yksinään ole riittävää. (Koivuniemi ym., 2019, s. 25–27.)

3.6 Toimintakyky

Toimintakyky on merkittävää ihmisen hyvinvoinnille. Hyvä toimintakyky ja toimintakykyä tukeva ympäristö auttavat yksilöä selviytymään hänelle itselle tärkeistä arjen tehtävistä, hänen omassa toimintaympäristössään. Hyvinvoiva

väestö, joka on toimintakykyinen, on toimivan yhteiskunnan ydin. Toimintakyky-käsite on monitahoinen ja siksi on tärkeää käsittää ilmiön laaja-alaisuus. Lainsäädäntö usein velvoittaa toimintakyvyn arviointia palveluiden ja etuuksien saamiseksi sekä velvoittaa viranomaisia tukemaan toimintakykyä. Tämänlaisia lakeja ovat esimerkiksi sosiaalihuoltolaki (1301/2014), terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista (566/2005). (Kippola-Pääkkönen & Karhula, 2025, s. 15.)

Toimintakyky muodostuu fyysisestä, psyykkisestä, kognitiivisesta ja sosiaalisesta osa-alueesta. Osa-alueet linkittyvät toisiinsa, ihmisen terveydentilaan sekä vaihtuviin yksilö- ja ympäristötekijöihin. (Kippola-Pääkkönen & Karhula, 2025, s. 15–16.)

3.6.1 Nuoren toimintakyky

Toimintakyky lisääntyy lapsen ja nuoren kasvaessa, kehittyessä sekä omak-suessa uusia taitoja. Lasten ja nuorten toimintakykyä tarkasteltaessa sille ominaista on se, että asiaa lähestytään erilaisten kasvu-, kehitys- ja oppimisteorioin. Tällöin yksilö on aktiivinen toimija, joka vaikuttaa ja muovaa elämänpolkuun sekä tekee valintoja erilaisissa ympäristöissä. Tämän takia toimintakyky saattaa vaihdella erilaisissa asiayhteyksissä ja vuorovaikutustilanteissa. Nuoren toimintakyvyn tukeminen on vuorovaikutteinen muutosprosessi hänen omassa toimintaympäristössään. (Sipari, 2025, s. 130.)

Toimintakyvyn arviointia nuorille tehdään koulussa, kouluterveydenhuollossa, sosiaali-, terveys- ja kuntoutusalan palveluissa sekä harrastusten äärellä. Arviointitietoja käytetään esimerkiksi palveluiden suunnittelussa ja tukitoimien vaikutusten tunnistamisessa. Toimintakyvyn arvioinnin prosessi on dynaamisesti etenevä ja se kerää yhteen eri osapuolet, ammattilaisten, nuoren ja läheisten näkökannat. Tietoa kerätään monimenetelmällisesti ja joustavasti tilanteen muuttuessa. Toimintakyvyn arviointi on monesti interventio, jolla on vaikutus nuoren toimintakykyyn ja se saattaa vaikuttaa nuoren kehittyvään

identiteettiin. Arvioinnissa tulee keskittyä positiivisesti nuoren voimavaroihin, huolimatta siitä, että useat toimintakykymittarit osoittavat haasteita. (Sipari, 2025, s. 133–134.)

3.7 Osallisuuden viitekehys

Isolan ym. (2017, s. 5) mukaan osallisuuden viitekehys lähestyy heikossa asemassa olevien osallisuutta sosiaalipoliittisen ja sosiaalipsykologisen tiedon perusteella. Osallisuuden viitekehys on ohjenuora, joka ohjaa toimintaa ja palveluita sekä kohdistaa politiikkaa suuntaan, joka lisää heikossa asemassa olevien osallisuutta kohti hyvinvoinnin aineellisia ja aineettomia ulottuvuuksia. Osallisuuden yhteys hyvinvointiin perustuu ymmärrykseen osallisuuden viitekehuksesta, jossa osallisuus ja osallisuutta edistävä toiminta jaetaan kolmelle tasolle. Tasot ovat osallisuus omassa elämässä, osallisuus lähiyhteisössä ja osallisuus yhteiskunnassa. (THL, 2023 c, s. 4.)

3.7.1 Osallisuus koulukontekstissa

Opinnäytetyössä koulua ajatellaan yhteiskuntaan osallistavana rakenteena. Osallisuus on kuulluksi tulemistä ja kuulumista joukkoon. Osallinen ihminen kokee mahdollisuuden omaan elämään sekä yhteisiin asioihin vaikuttamisesta. Osallisuus mahdollistaa omana itsenä olemisen. Osallisella ihmisellä on kykyä elää oman näköistä elämää ja toteuttaa toimintoja omaa hyvinvointiaan palvellen. Yhteisöllisyyden hyvistä puolista osalliseksi pääseminen ja mahdollisuus vaikuttaa itselleen merkittäviin asioihin lisää osallisuutta. Oman potentiaalın hyödyntäminen yhteisön hyväksi ja siitä tunnustuksen saaminen arvostuksen ja kiitoksen kautta lisää pystyvyyden tunnetta. Osallisuuden kokemus vaikeassa elämäntilanteessa parantaa tulevaisuuden näkymiä ja tukee toipumista sekä opintojen etenemistä. (THL, 2023 c, s. 4.)

4 TARKOITUS, TAVOITTEET JA KYSYMYKSENASETTELU

Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä ajantasaiseen tutkittuun tietoon nuorten mielenterveyshäiriöiden vaikutuksista koulupudokkuuteen. Nuorten kouluakäymättömyys ja kouluhaluttomuus on mielenterveyshaasteiden myötä lisääntynyt ja olisi merkittävää löytää keinoja mahdollisimman varhaisen vaiheen tukemiseen. Nuorten mielenterveyshäiriöiden kasvu on haaste yhteiskunnalle, haasteiden pitkeytyessä. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys ohjaa aiheen tarkastelun mielenterveyden ja koulunkäynnin väliseen yhteyteen, kuntoutuksellisiin tukimuotoihin, joiden avulla voidaan vahvistaa nuoren hyvinvointia, osallisuutta ja kiinnittymistä kouluun.

Työn tavoitteena on syventää omaa ammatillista osaamistani ja vahvistaa kuntoutuksen ohjaajan roolia nuorten mielenterveyshäiriöiden varhaisessa tunnistamisessa sekä heidän hyvinvointiaan tukevassa ohjauksessa.

Tutkimuskysymykset:

Millä tavoin mielenterveyshaasteet ovat yhteydessä koulupudokkuuteen?

Miten kuntoutuksen ohjaajan tarjoama tuki voi ehkäistä koulupudokkuutta?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kuvaileva (narratiivinen) kirjallisuuskatsaus

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tähtää aineistolähtöisesti ja johdonmukaisesti ilmiön kuvailuun sekä ymmärtämiseen (Kangasniemi ym., 2013, s. 291–292). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää, mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään ja määritellä aiheen keskeiset käsitteet sekä käsitteiden keskinäisiä suhteita. Katsauksen avulla tietämys aiheesta laajenee kehämäisesti, kun tutkijan ymmärrys aiheesta lisääntyy. Katsauksessa ilmiötä voidaan

lähestyä eri tavoin, sitä voidaan kyseenalaistaa tai vahvistaa. Lisäksi voidaan nostaa esiin aiemmasta tutkimuksesta nousseita kysymyksiä, ristiriitaisuuksia tai tietoon liittyviä aukkoja. (Vilkka, 2023, s. 21–22.)

Kirjallisuuskatsaus menetelmänä kokoaa olemassa olevaa tutkittua tietoa. Metodien avulla tiivistetään alkuperäistutkimusten olennaiset tiedot aiheesta ja tehdään uusia johtopäätöksiä tutkimuskysymyksiin. Katsauksen tulee olla menettelytavoistaan tarkka ja läpinäkyvä. Läpinäkyvyydellä pyritään katsauksen toistettavuuteen. Aineiston hakuvaiheessa kuvataan selkeästi käytetyt avainsanat, haku- ja valintakriteerit, valitut tietokannat sekä perustelut näille valinnoille. Hakutuloksia arvioidaan johdonmukaisesti ja kriittisesti. (Vilkka, 2023, s. 12–13.)

5.2 Kirjallisuuskatsauksen aineiston hakuprosessi

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston hakuprosessissa hankitaan aineisto ennalta luotujen ehtojen mukaisesti, harkiten, rajaten, johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti (Vilkka, 2023, s. 13). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on vapaampi tiedonhaussa ja tutkimusmateriaalin valinnassa verrattaessa muihin katsaustyyppeihin. Kuvaileva katsaus mahdollistaa tutkijan intuitiivisen ja luovan ajattelun muita metodeja vapaammin. Katsauksessa keskeistä ovat oivalukset, joita tutkija saa aineistosta oppimiaan asioita yhdistämällä, joka johtaa syvempään ymmärrykseen aiheesta. (Vilkka, 2023, s. 22.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytettiin SALSA-kehystä tukena, hyödyntäen sen viittä välietappia. Välietappiin kuuluu haku, arviointi, manuaalinen haku, synteesi ja analyysi. (Vilkka, 2023, s. 17–18.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen hakuprosessin ensimmäisessä vaiheessa hakutulokset osoittivat selvästi tutkimuskysymysten haastavuuden monialaisena ilmiönä. Suomalaista tutkimusta kuntoutuksen viitekehyksessä poissaoloista koulukontekstissa ei juurikaan ole tehty. Alustavaa hakuja tehtiin laajasti eri tietokantoihin, käyttäen suomen ja englannin kieltä. Tutkimuksen ollessa monialainen on hyödyllistä tehdä aineistohakua laajasti eri alojen

tietokannoissa (Vilkka, 2023, s. 46). Tuloksia tuottivat seuraavat tietokannat: Google Scholar, PubMed, ERIC ja ScienceDirect. Tutkimuskysymyksiin liittyvä käsitteistö ja avainsanat muotoutuivat hakua tehdessä ja oppiessa ilmiöstä. Opitun kautta oli pohdittava huolellisesti, miten sanasto valikoituu, jotta löydetään tutkimuskysymyksiensä kannalta oikeat aineistot. Aiheiston haku ja seulonta kulkivat rinnatusten haku- ja poissulkukriteerejä noudattaen. Aineistonhaku syveni ja tarkentui prosessin edetessä kohti aineistoa, jolla on mahdollisuus vastata tutkimuskysymyksiin. (Vilkka, s. 54–55.) Taulukko 1 havainnollistaa sisäänotto- ja poissulkukriteerejä.

Taulukko 1. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto on julkaistu vuosina 2018–2026	Aineisto on julkaistu ennen vuotta 2018
Aineisto on saatavilla verkossa ja maksuton	Aineisto ei ole saatavilla verkossa tai on maksullinen
Aineiston kieli on suomi tai englanti	Aineiston kieli on jokin muu, kuin suomi tai englanti
Aineisto on ajankohtainen ja luotettava	Opinnäytetyö ja pro gradu
Aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin	Aineisto ei vastaa tutkimuskysymyksiin

Hakuprosessissa käytettiin yläkäsitteinä koulupudokkuutta, mielenterveys- haasteita ja niiden väliseen yhteyteen liittyviä näkökulmia, kuntoutuksen ohjaajan rooliin liittyviä käsitteitä, tuen muotoihin ja koulupudokkuuden ennaltaehkäisyyn ja vaikutusmekanismeihin liittyviä avain- ja asiasanoja. Hakuprosessissa käytettiin Boolean logiikkaa rajaamaan hakua sekä vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Boolean logiikan rinnalla käytettiin sanojen katkaisua, sulkua, lainausmerkkejä, tähteä (*) haun laajentamiseen ja täsmentämiseen (Vilkka, 2023, s. 58–59.) Hakua laajennettiin manuaalisella haulilla hyödyntäen lumipalotelkniikkaa, jossa tunnistettujen julkaisujen viiteluetteloiden kautta päästään lisäämään merkityksellisiä aineistoja tutkimuskohteeksi (Vilkka, 2023, s. 66). Seulontavaiheessa keskityttiin valikoimaan aineistoa, joka vastaa

tutkimuskysymyksiin. Tutkimusten tunnistamiseksi luettiin otsikoiden lisäksi tiivistelmiä ja tutkimustuloksia (Vilkkä, 2023, s. 69, 74). Taulukossa 2 kuvataan hakutulokset hakulausekkeineen. Hakuprosessissa valikoituivat vain ne tutkimukset, jotka pystyvät vastaamaan sanallisesti tutkimuskysymyksiin (Vilkkä, 2023, s. 86).

Taulukko 2. Hakutulokset (Katsausmatriisi)

Tieto- kanta	Hakutermit	Rajaukset	Tulokset/Valittu
Google Scholar	(mielenterveyskuntoutuja OR mielenter*) AND (kou- lupoissaolot OR koulu- käymättömyys OR koulu- pudokkuus) AND nuoret	Aikaväli 2020– 2023	150/1
Google Scholar	kouluikäikäymättömyys AND ennaltaehkäisy	Aikaväli 2023– 2026	78/1
PubMed	"school attendance prob- lems AND mental*	Aikaväli 2021- 2026, free full text	15/2
PubMed	("mental health" OR "psy- chological distress" OR "mental health problems" OR depression OR anxiety) AND (dropout OR "school dropout" OR "school disen- gagement" OR "school re- fusal" OR "school attend- ance problems" OR absen- teeism) AND ("school- based support" OR "school-based intervention" OR "rehabilitation counse- lor" OR "youth rehabilita- tion" OR "student support	Aikaväli 2021- 2026, free full text	3/2

	services") AND (adolescent* OR "middle school" OR "junior high" OR "secondary school" OR "grades 7-9" OR "12-15 years")		
ERIC	Sama hakulauseke, kuin yllä	Aikaväli 2020-2026	2/0
Sci-encedirect	"school attendance problems" AND "mental health" AND adolescent	Aikaväli 2018-2026	35/1
Manuaalinen haku		Aikaväli 2020-2026	2
Yhteensä			9

5.3 Aineiston laadunarviointi

Aineiston laadun arvioinnissa hyödynnettiin asetettuja tutkimuskysymyksiä ja miten aineisto pystyy vastaamaan kysymyksiin. Laatukriteereissä huomioitiin aineiston asianmukaisuus, pätevyys, luotettavuus, yleistettävyyys ja siirrettävyyys. Aineiston laadun arviointi kulki koko aineiston valintaprosessin ajan mukana ja valittavaa aineistoa ohjasi kysymys: Miten valittava aineisto pystyy vastaamaan tutkittavaan ilmiöön? Samalla arvioitiin valittavan aineiston sisäistä laatua, vahvuuksia ja mahdollisia puutteita. Laatua arvioitaessa huomioitiin tutkimusten julkaisija, kirjoittajien auktoriteetti ja miten aineistoa voidaan tutkimuskontekstissa hyödyntää tutkittavaan ilmiöön. (Vilka, 2023, s. 92–94.) Liite 1 kuvaa aineiston laadun arviointia.

5.4 Aineiston kuvaus

Aineisto koostuu neljästä vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, yhdestä vertaisarvioidusta tutkimusprotokolla-artikkelista ja neljästä harmaan kirjallisuuden lähteestä. Harmaa kirjallisuus pitää sisällään kaksi artikkelia, joista toinen

on laadittu osana yliopisto-opintojen lopputyötä ja toinen artikkeli käsittelee väitöskirjaa. Kolmas harmaan kirjallisuuden lähde on väitöskirja ja neljäs lähde on opetushallituksen raportti. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymysten poikkitieteellisen luonteen vuoksi mielestäni aineistoa oli tarpeellista täydentää harmaan kirjallisuuden aineistoilla, syventämään tutkittavaa aihetta. Tutkittava aihe valitussa kuntoutuksen viitekehyksessä osoittautui tarjoamaan hyvin vähän vertaisarvioitua tutkimusta, vaikka aineistohakua tehtiin laajasti eri tietokantoihin. (Vilkkä, 2023, s. 46).

5.4.1 Fostering school reintegration after psychiatric inpatient treatment: description of an evaluation and study about a rehabilitation program for children and adolescent with chronic school refusal (SchuTIng-stAR)

Neuman ym. (2025, s. 1–2, 9) on saksalainen tutkimusprotokolla kouluun uudelleensopeutumisesta psykiatrisen osastohoidon jälkeen. Kouluun sopeutumisen parantamiseksi kehitettiin kuntoutusprojekti nimeltä "koulutuksellinen osallistuminen ja integraatio mielenterveysongelmista kärsiville lapsille ja nuorille saumattoman vaiheittaisen kuntoutusohjelman kautta". Tutkimuksen tavoitteena on tutkia innovatiivisen kuntoutusintervention soveltuvuutta olemassa oleviin tukijärjestelmiin. Ensisijaisena tavoitteenaan arvioida määrällisin ja laadullisin menetelmin hoidon vaikutusta psykologisiin oireisiin ja koulunkäyntiin. Ja toisekseen nimetä tekijöitä, jotka vaikuttavat potilaan, vanhempien ja viranomaisten sitoutumiseen ja osallistumiseen.

5.4.2 Emerging school refusal: a school-based framework for identifying early signs and risk factors

Ingul ym. (2018, s. 46) tutkimusartikkeli, joka perustuu kirjallisuuskatsaukseen, kuvaa oppilaan akateemisen ja sosiaalisemotionaalisen kehityksen vaarantumisesta lisääntyvien koulupoissaolojen vuoksi. Koulukieltäytyminen (school refusal) on yksi koulunkäynnin ongelmien (school attendance problems) tyyppi, joka usein liittyy koulusta poissaoloon. Artikkelin käsittelee merkkejä ja riskitekijöitä koulukieltäytymisen syntymiselle ja esittelee koulupohjaisen

viitekehyksen, joka tukee varhaisten merkkien ja riskitekijöiden tunnistamista sekä tarkastelee koulupohjaisen viitekehyksen toteuttamiseen liittyviä haasteita.

5.4.3 School-based support for emotion-related attendance challenges: effectiveness of @School when implemented with neurodiverse adolescents, their parents, and school staff

Karel ym. (2025, s. 1, 3, 7–8) mukaan tunteisiin liittyvät koulunkäynnin haasteet ovat lisääntyvä huolenaihe neurodiversiteettinuorten keskuudessa. Tutkimuksessa tarkastellaan @School-intervention vaikuttavuutta todellisessa koulukontekstissa. Interventio on herkkä käyttäytymisinterventio ja tulokset osoittivat merkittäviä parannuksia koulunkäynnissä sekä merkittävää parannusta ahdistuksen, masennuksen ja kouluun liittyvien pelkojen suhteen. Tutkimus tehtiin koulutukseen erikoistuneessa asiantuntijakeskuksessa, Alankomaissa. Tämä koulu tarjoaa opetusta ja valmennusta nuorille, joilla on epilepsia, pitkäaikaissairaus, oppimisvaikeuksia, monivammaisuutta ja neurokehityksellisiä ongelmia. Intervention vaikuttavuus on rakenteellinen ja koulupohjainen, mikä mahdollistaa henkilökunnan jatkuvan reaaliaikaisen osallistumisen ja tuen sekä koordinoinnin.

5.4.4 Enhancing emotion regulation skills in high-risk adolescents due to the existence of psychopathology in the family: feasibility and uncontrolled pilot study of a group intervention in a naturalistic school setting

Theodoroy ym. (2024, s. 1, 5–6,) pilottitutkimus tarkastelee kouluympäristössä toteutettua ennaltaehkäisevää ohjelmaa (ryhmäinterventio), jonka tavoitteena on vahvistaa nuorten tunnesäätelytaitoja, erityisesti nuorilla, joilla on kohonnut riski mielenterveysongelmiin perheessä ilmenevän psykopatologian vuoksi. Tutkimus toteutettiin kahdessa koulussa Nikosiassa, Kyproksella. Interventio toteutettiin yhteistyössä yliopiston tutkijoiden ja koulukuraattorin toimesta ja interventio opetti oppilaita hallitsemaan vaikeita tunteita. Koulun aikana toteutettava ennaltaehkäisevä interventio koettiin hyödyllisenä ja auttoi nuoria osallistumaan sekä ilmaisemaan itseään. Esteiden poistaminen osallistumisen tieltä

toteutui lupaavasti tuomalla interventio nuorten luonnolliseen toimintaympäristöön, kouluun. Näin ollen omaksuminen ja sitoutuminen paranivat.

5.4.5 ” Too little, too late”: youth retrospectives on school attendance problems and professional support received

Hamadi ym. (2025, s. 1, 10, 12) tutkimus tarkastelee norjalaisten nuorten koulunkäynninongelmia (SAP) ja ammattilaisten heille tarjoamaa tukea. Tutkimus toteutettiin pohjoismaisen koulutusjärjestelmän kontekstissa, jolle on ominaista ilmainen koulutus, yleinen pääsy, tasa-arvo ja inklusiivinen koulutuspolitiikka. Metodina käytettiin puolistrukturoitua haastattelua ja aineisto analysoitiin teemoja hyödyntävän analyysin avulla. Nuoret kuvasivat kokemuksia koulunkäyntiongelmien asteittaisesta alkamisesta, johon liittyy emotionaalista ja somaattista ahdistusta sekä ristiriitaisia tunteita koulunkäyntiä kohtaan. Tulokset puhuivat varhaisen puuttumisen puolesta, tuen yhtenäisyys sekä tehokas yhteistyö nuorten, perheiden, koulun ja koulun ulkopuolisten palveluiden välillä oli merkittävää. Vaihtoehtoiset opetusjärjestelyt olivat keskeinen interventio, jolla oli pitkäkestoisia myönteisiä vaikutuksia.

5.4.6 Nuorten mielenterveyskuntoutujien osallisuus ja koulukokemukset: haasteet ja tukitoimien merkitys koulupolun tukemisessa

Heinosen (2024a, s. 32, 36–37) artikkeli käsittelee hänen väitöskirjaansa. Väitöskirja pureutuu mielenterveyskuntoutujanuorten kohtaamiin haasteisiin sekä mahdollisuuksiin, joita he ovat kohdanneet koulutiellään. Mielenterveyshaasteet saattavat vaikuttaa eri tavoin nuorten osallistumiseen koulutyöhön ja opintojen jatkumiseen. Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää mielenterveysvaikutuksia ja löytää toimintatapoja nuorten tukemiseen ja koulutuksellisen osallisuuden vahvistamiseen. Väitöskirjan tuloksissa korostuvat mielenterveyskuntoutujien tukitoimien merkitys koulupoluilla. Mielenterveysongelmat edellyttävät tilanteen kokonaisvaltaista ymmärtämistä ja yksilöllisten ratkaisujen löytämistä tarpeen vaatiessa. Nuoren koulupolun sujuvuutta parantaa tiivis moniammatillinen yhteistyö, jolloin tarvittava tuki voidaan tarjota oikea-aikaisesti.

5.4.7 Mielenterveysongelmien kehystämä osallisuus. Tutkimus nuorten mielenterveyskuntoutujien koulutuspoluista ja koulukokemuksista.

Heinosen (2024b, s. 4) väitöstutkimus perustuu kolmeen osatutkimukseen nuorten mielenterveyskuntoutujien koulupoluista ja -kokemuksista. Tarkastelun kohteena on nuorten osallisuuden rakentuminen ja toteutuminen sosiaalisissa suhteissa, koulussa ja mielenterveyspalveluissa sekä jatko-opinnoissa ja työssä. Sosiaalinen ja yhteiskunnallinen osallisuus on merkittävä mielenterveyttä parantava tekijä. Koulussa koettu osallisuus on oleellinen osa yksilön hyvinvointia. Tutkimus on monimenetelmällinen ja aineisto koostuu 18–25-vuotiaiden nuorten haastatteluista, jotka ovat mielenterveyskuntoutujia. Analyysi osoittaa mielenterveysongelmien kaventavan sosiaalisia suhteita ja korostavat eroja, jotka johtuvat yksilön resursseista. Aineiston analyysissa tulee esiin institutionaalisen tuen hajanaisuus sekä koulun ja mielenterveyspalveluiden välisen yhteyden puute. Kouluympäristössä mielenterveyden ja osallisuuden näkökulmasta erittäin tärkeää on tunnistaa ja tunnustaa haasteet.

5.4.8 Kouluakäymättömyys koulujen tukitoimien näkökulmasta

Mattilan & Leinon (2023, s. 17, 19–21) artikkeli on osa heidän erityisopettajan opintojen lopputyötä ja käsittelee koulua käymättömien oppilaiden tuen tarvetta. Kouluakäymättömyys on lisääntynyt erityisesti Suomen peruskouluissa. Kouluakäymättömillä oppilailla havaitaan sosiaalisia ongelmia, esimerkiksi kuormittumista, joka voi johtaa masennukseen ja ahdistukseen. Tutkimus toteutettiin kuudessa kouluyksikössä Pohjois-Suomessa ja Etelä-Suomessa, aineisto kerättiin kyselylomakkeilla, avoimilla kysymyksillä. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen tuloksista merkittävimpänä yksilötason syynä kouluakäymättömyyteen mainitaan mielenterveysongelmat. Toinen yksilötason syytekijä on neuropsykiatrinen oireilu, mutta tämän katsottiin liittyvän myös koulutason syihin. Koulun toimintaympäristö on yläkoulussa kuormittavampi ja kuormitustekijät lisääntyvät neuropsykiatrisesti oireilevilla oppilailla. Kouluakäymättömien nuorten ryhmä on monimuotoinen, eikä heidän tukemiseensa ole olemassa yhteneväistä mallia. Oppilashuollon tuessa korostuvat yhteistyöpalaverit, tuen suunnitelmallisuus ja seuranta.

Tutkimustuloksissa koulut kokivat koulun ulkopuolisten resurssien puutteita, joka osaltaan heijastuu nuoriin ja koulun toimintaan. Yhteistyö oli hajanaista, koska oppilaan tilanteen kokonaisvastuu saattaa puuttua. Yhteistyön kehittämiseksi nähtiin tarvetta.

5.4.9 Poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäiseminen, seuranta ja niihin puuttuminen opetuksen järjestäjien opetussuunnitelmissa ja toimintamalleissa -perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitys 2023

Opetushallituksen selvitys, joka kartoittaa koulujen opetussuunnitelmien päivittämistä paikallistasolla, vastaamaan lakiuudistusta (1.8.2023) liittyen kouluun kiinnittymiseen ja poissaoloihin. Selvityksen taustalla on valtakunnallinen kehittämistyö, johon on osallistunut Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus ja Opetushallitus. Selvityksessä tarkastellaan, miten paikallisesti kuvataan poissaolokäytänteitä ja miten työn kehittämistä on jatkettu. Selvityksessä ilmeni, että päivitettyjä opetussuunnitelmia oli heikosti saatavilla ja käytänteiden kuvaus vaihteli. Tulevaisuudessa on merkittävää varmistaa paikallisten toimintamallien ja opetussuunnitelmien saatavuus ja ajantasaisuus sekä täsmentää kuvauksia ja parantaa suunnitelmia. (Brander, 2025, s. 5.)

5.5 Tutkimusaineiston analyysi

Kirjallisuuskatsauksen analyysiin käytettiin sisällönanalyysi-menetelmää, jolla voidaan analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi etenee induktiivisesti, aineiston sisällöstä lähtevänä päättelynä. Sisällönanalyysissä analysoidaan aineistoa, joka on tutkimuskysymysten kannalta merkityksellistä. Aineiston tarkoituksena on tuottaa kuvaileva tiivis vastaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi, 2018, s. 117.) Sisällönanalyysi etenee kolmivaiheisena prosessina, joka sisältää analyysin valmistelun, aineiston systemaattisen organisoinnin ja tulosten raportoinnin. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto hahmotellaan muotoon, jossa materiaalia on mahdollista tutkia. Tämänkaltaisia vaiheita ovat aineiston tunnistaminen ja seulonta.

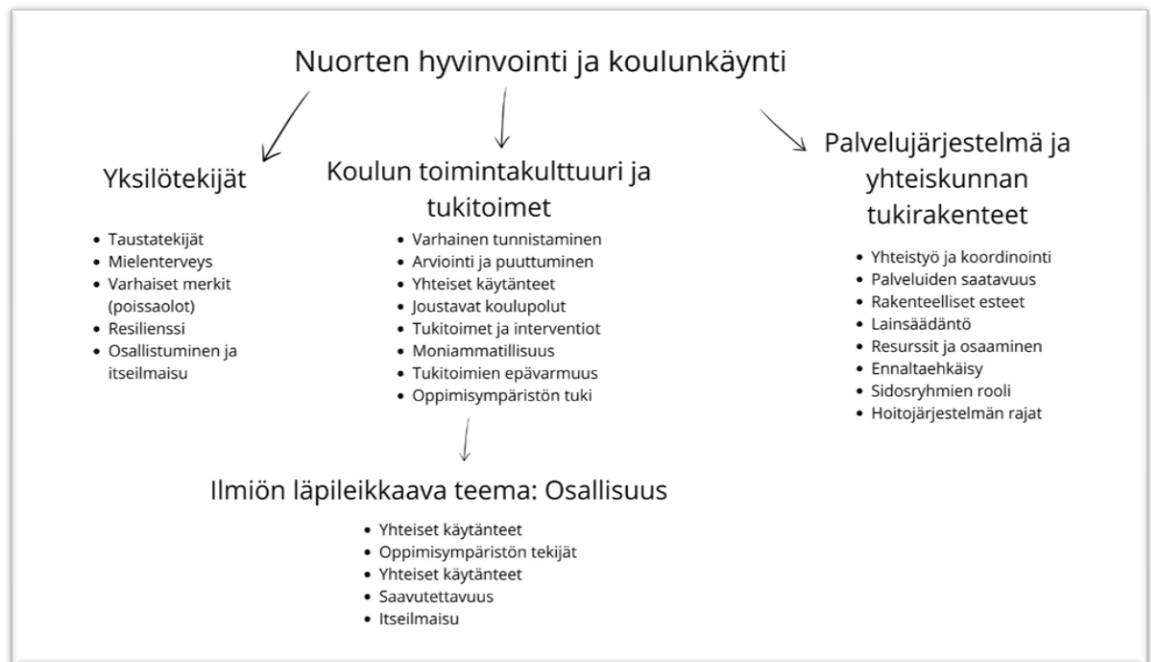
Aineiston järjestämisvaiheessa selvitetään aiheen ymmärtämisen kannalta jokaisen tutkimuksen merkitykselliset seikat, kuten tutkimusten aihe, teoria, menetelmä ja tavoite sekä mahdollinen riippuva muuttuja. Aineiston jäsentelyn helpottamiseksi tutkimuksessa voidaan käyttää apuvälineitä, kuten kuviointia tai taulukointia, jotka sujuvoittavat tiedon yhdistämistä. Analyysin toisessa vaiheessa siirrytään aineistosta tehtyjen havaintojen tarkastelusta kohti tulosten muodostumista ja johtopäätösten tekemistä. Analyysin kolmannessa vaiheessa tulokset raportoidaan, kuvailun ja havainnollistamisen tasolla, jotta kirjallisuuskatsaus on mahdollista toistaa. (Vilkkä, 2023, s. 86–87.)

Aineiston analyysissä käytettiin laadullista sisällönanalyysiä, joka soveltuu hyvin kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen silloin, kun tavoitteena on jäsentää hajanaista tutkimustietoa selkeiksi ja ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi. Sisällönanalyysi eteni vaiheittain siten, että ensin valittu aineisto luettiin toistuvasti kokonaiskuvan muodostamiseksi ja keskeisten sisältöjen tunnistamiseksi. Tämän jälkeen tutkimuksista poimittiin olennaisia ilmauksia ja havaintoja, jotka pelkistettiin ja teemoitettiin sekä ryhmiteltiin niiden sisällöllisen samankaltaisuuden perusteella. Ryhmittelyn pohjalta muodostettiin laaja-alaisempia yläluokkia, jotka toivat esiin aineiston keskeiset ilmiöt. Lopuksi teemat käsitteellistettiin pääluokiksi, jotka kokoavat yhteen yksilöön, koulun toimintakulttuuriin ja palvelujärjestelmän rakenteisiin liittyvät tekijät. Sisällönanalyysin avulla aineistosta muodostui systemaattinen ja looginen kokonaisuus, joka tukee ilmiön moniulotteista tarkastelua. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–127.)

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla perehtyä ajantasaiseen tutkittuun tietoon nuorten mielenterveyshäiriöiden vaikutuksista koulupudokkuuteen. Kirjallisuuskatsauksen hakuprosessin varhaisessa vaiheessa oli nähtävissä, että suoraan kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta tehtyä tutkimusta aiheesta ei ole tehty. Tämän havainnon jälkeen

keskityin aineiston valinnassa aineistoon, joka mahdollisimman hyvin vastaa tutkimuskysymyksiin. Lukeminen oli ratkaisevan tärkeää tutkimuksen aihealueen tuntemukselle, se antoi mahdollisuuden eritellä ja vertailla aineistoa. Valikoituneesta aineistosta moniulotteisena ilmiönä ja sen keskeisien ulottuvuuksien kautta oli mahdollisuus tehdä johtopäätöksiä, joita voi kuntoutuksen ohjaajan työssä hyödyntää. Kirjallisuuskatsaukseen valikoitunut aineisto ei ole vertailtavissa sen erilaisen luonteen vuoksi. Tuloksissa kuvaillaan muodostuneet teemat ja sitä kautta pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Kuvio 1 havainnollistaa aineiston analyysillä syntyneen asiakokonaisuuden, synteessin, joka kuvaa sisällönanalyysissä ilmenneitä teemoja tarkasteltaessa tutkittavaa monialaista ilmiötä.

Kuvio 1. Sisällönanalyysillä tuotettu synteessi

6.1 Mielensterveyshaasteiden yhteys koulupudokkuuteen

Kouluakäymättömyyden taustalla vaikuttavat monenlaiset syyt, yksi merkittävimmistä on mielensterveysongelmat. Mielensterveysongelmat ovat lisääntyneet yksilötason syynä, jolla on suora vaikutus kouluakäymättömyyteen. (Mattila & Leino, 2023, s. 19–20.) Mielensterveysongelmat saattavat näyttäytyä eri tavoilla ja vaikuttavat nuoren kyvykkyyteen osallistua koulunkäyntiin tai tarttua

opintoihin. Nuoren mielenterveyden kannalta merkittävää on tunne yhteenkuuluvuudesta kouluyhteisössä. Kokemus osallisuudesta vähentää ahdistusta ja stressiä ja tukee kykyä sietää vastoinkäymisiä (resilienssi). Kokemus osattomuudesta koulussa on suuri riski mielenterveydelle ja voi olla taustatekijä masennukselle ja ahdistukselle, sekä heikentyneelle psyykkiselle toimintakyvyille. (Heinonen, 2024a, s. 32–33.)

Haasteet mielenterveyden kanssa vaikuttavat oppimiseen ja kouluarkeen, käytettävissä olevien henkilökohtaisten resurssien erot korostuvat mielenterveysongelmien myötä. Mielenterveysongelmat ovat yksi keskeisimmistä tekijöistä liittyen opintojen keskeyttämiseen. (Heinonen, 2024b, s. 52). Heinosen (2024b, s. 56) väitöskirjan tuloksia tarkasteltaessa tulee ilmi kuitenkin se, että mielenterveysongelmat yksistään eivät selitä opintojen keskeytymistä. Kyseessä on monitahoinen ilmiö, johon vaikuttavat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, jotka limittyvät toisiinsa.

Ingul ym. (2018, s. 46–47) mukaan nuorilla, joilla esiintyy koulukieltäytymistä koulunkäyntiongelmien tyyppinä (SAP) on kokemuksia psyykkisistä ja psykososiaalisista ongelmista. Osalla nuorista diagnostiset kriteerit täyttyvät myös ahdistuneisuus- tai masennushäiriön osalta tai molempien. Tunneperäinen ahdistus ja masennus vaikuttaisivat olevan merkki kehittyvästä koulukieltäytymisestä tai riski sen kehittymiselle. Ahdistuneilla nuorilla on erilaisia huolia kuten, kouluun liittyvää pelkoa, huoli vanhemmista tai kotiympäristön tapahtumiin liittyvää pelkoa. Masennusta kokevien oli vaikea nukahtaa tai pysyä unessa. Somaattiset oireet (päänsärky, vatsakipu ja huonovointinen olo) ovat tunneperäisen ahdistuksen indikaattoreita ja yleisiä koulukieltäytyjille.

Hamadi ym. (2025, s. 4–7) tutkimuksen mukaan osa nuorista on kokenut ahdistusta ja masennusta jo ennen koulun alkua. Toisilla ahdistus ja masennus alkavat samaan aikaan koulupoissaolojen kanssa, ja osalla ahdistus ilmeni viimeistään poissaolojen myötä. Ahdistus usein liittyi sosiaalisiin tilanteisiin ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen pelkoon. Tästä muodostuva sosiaalinen irtautuminen on suuri syy koulunkäynnin ongelmille. Nuoret kokevat kuulumattomuuden- tai ulkopuolisuuden tunnetta ennen tai jälkeen koulupoissaolojen.

Nuoret kertovat kokemuksesta väärinymmärretyksi tulemisesta opettajan taholta. Näistä tunteista syntyy emotionaalinen ahdistus ja somaattiset oireet (epämukavuus, korkea syke, hengitysvaikeudet, vatsakipu, pahoinvointi ja päänsärky). Negatiivisista tunteista muodostuu ahdistus ja stressi sekä turhautuminen ja viha koulujärjestelmän joustamattomuutta kohtaan. Stressaavia tunteita vältellään välttelemällä kouluun menoa, mutta nuori kokee myös surua ja syyllisyyttä omasta kykenemättömyydestään käydä koulua. Poissaoloista syntyy ristiriitaisten tunteiden noidankehä ja on tyypillistä, että koulupoissaolot kehittyvät vähitellen vakavaksi.

6.1.1 Mielen terveyden yhteys osallisuuteen

Mielen terveysongelmat heijastuvat oppimiseen ja kouluarjen sujumiseen monin tavoin. Heinosen (2024b, s. 60) tutkimus osoittaa, että mielen terveyshaasteet voivat vaarantaa nuoren kokemuksen osallisuudesta, ja vastaavasti osattomuuden kokemukset murentavat psyykkistä toimintakykyä. Hyvä mielen terveys ja kokemus kuulumisesta koulu yhteisöön puolestaan vahvistavat opiskelukykyä ja tukevat koulussa pysymistä.

Kaikkien nuorten kasvuolosuhteet eivät tue koulumaailman arvostamien ominaisuuksien kehitystä. Yksilön toimintakykyä heikentävät negatiivinen kokemus omasta sopimattomuudestaan tai riittämättömyydestä koulun vaatimuksiin nähden. Mielen terveysongelmat kaventavat sosiaalisia suhteita, jolloin sosiaalinen pääoma kutistuu ja tällä on vaikutus mielen terveyskuntoutujan osallisuuteen. Mielen terveysongelmat vaarantavat nuoren osallisuuden. Nuorten koulutuspolut ovat usein katkonaisia ja opintoihin kiinnittyminen on haastavaa. Keskeinen ongelma on koulujärjestelmän rakenteiden joustamattomuus, joka myötävaikuttaa opintojen keskeytymiseen. Rakenteelliset ongelmat heikentävät nuorten mielen terveyttä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Kouluinstituution rakenteelliset haasteet voivat osaltaan synnyttää ja ylläpitää osattomuuden kokemusta, joka esiintyy yhtenä huomioitavana taustatekijänä mielen terveysoireiden ilmaantumiselle. (Heinonen, 2024b, s. 52–60.)

6.2 Koulun toimintakulttuuri ja tukitoimet

Nuorten mielenterveyshaasteiden lisääntyminen korostaa koulun roolia mielenterveysongelmien tunnistamisessa, varhaisessa puuttumisessa ja hoitoon ohjaamisessa. Mielenterveysongelmat edellyttävät yksilöllisiä ja joustavia oppimispolkuja. Koulupoissaolot ovat monen nuoren kohdalla ensimmäinen merkki mielenterveysongelmista. Varhainen puuttuminen poissaoloihin helpottaa juurisyihin tarttumista. Nuoren tilanteen kokonaisvaltainen hahmottaminen ja tukeminen tilanteeseen sopivilla oppimismenetelmillä ja oppimisympäristöillä ennaltaehkäisevät koulunkäynnin ongelmia. (Heinonen, 2024a, s. 34–36.)

Peruskouluiässä olevat nuoret hakevat mielenterveyshaasteisiinsa tukea ensisijaisesti koululta usein opettajalta. Toisaalta opettaja voi olla se henkilö, joka huomaa nuoren haasteet ja ohjaa eteenpäin terveydenhoitajalle, koulukuraattorille tai -psykologille, jolla on mahdollisuus ohjata nuori edelleen mielenterveyspalveluiden piiriin. Mielenterveysongelmia potevien nuorten suhde kouluun ja mielenterveyspalveluihin näyttäytyvät monimutkaisina. Koulun odotukset nuorta kohtaan eivät useinkaan mahdollista nuoren voimavarojen ja tavoitteiden huomioimista. Kouluilla tulisi olla mahdollisuus tarjota tehokkaampaa ja laaja-alaisempaa matalankynnyksen tukea nuorten mielenterveyshaasteisiin. Opiskelukyvyn säilymisen vuoksi haasteiden varhainen tunnistaminen ja opintojen suunnittelu järkevästi, huomioiden yksilön toimintakyky on ensiarvioista (Heinonen, 2024b, s. 54, 62). Yksilöllisten tukimallien puolesta puhuu koulukäymättömien nuorten ryhmän monimuotoisuus. Oppilashuollollinen tuki rakentuu yhteistyöstä, suunnittelusta ja vanhempien kanssa tehtävästä tiiviistä yhteydenpidosta. (Mattila & Leino, 2023, s. 20.)

Hamadi ym. (2025, s. 11–13) tutkimuksen mukaan koulut pyrkivät puuttumaan nuorten koulunkäyntiongelmien, mutta tukea kuvailtiin usein sopimattomaksi tai viivästyneeksi. Koulun henkilökunnan tulisi tunnistaa tehokkaasti koulunkäynnin ongelmia, tämä edellyttää pätevyyttä tunnistaa varhaisia merkkejä ja riskitekijöitä poissaoloihin liittyen. Tutkimustuloksissa korostuvat varhaisen puuttumisen merkitys ja järjestelmällinen poissaolojen seuranta. Tehokas yhteistyö nuoren, perheen, koulun ja koulun ulkopuolisten tahojen välillä, painottuen

tuen yhtenäisyyteen ja ajantasaiseen reagointiin poissaolojen suhteen. Tukea nuorelle voidaan parantaa esimerkiksi intervention vaihtoehtoisten strategioiden avulla: osallistumisella, joustavuudella ja ennustettavuudella, sisällyttäen ne yleiseen tukeen.

Hyvä koulumenestys ei kerro nuoren mielenterveyden tilasta. Tuen tarpeen arviointi tulisi perustua yksilön subjektiiviseen kokemukseen omasta mielenterveydestä ja kokonaistilanteesta. Avunsaanti pitäisi mahdollistaa myös nuorelle, jonka toimintakyky näyttäytyy hyvälle, mutta mielenterveyden haasteet ovat näkymättömiä. (Heinonen, 2024b, s. 60.)

Koulupohjainen tuki huomioiden yksilö- ja ympäristötekijät esimerkiksi neurokirjon nuorille mahdollistavat joustavat läsnäoloratkaisut, jotka tukevat oppimisen jatkuvuutta. Joustavat läsnäoloratkaisut ja yksilölliset tukimuodot helpottavat neuroerityisiä nuoria sosiaalisen ahdistuksen oireiden kanssa. Räättälöity tuki vähentää ympäristötekijöistä johtuvaa stressiä ja ahdistusta. Koulupohjainen interventio paransi nuorten koulunkäyntiä ja emotionaalista hyvinvointia. Kouluympäristössä toteutettu tuki tarjoaa hyvän mallin neurokirjon nuorten oppimisen tarpeisiin ja koulunkäynnin haasteisiin puuttumiseen. (Karel ym., 2025, s. 8–11.)

6.2.1 Koulujärjestelmän heikot resurssit

Koulun vähäiset resurssit ja osaamisvajeet heikentävät nuorten mielenterveyden tukemista ja yksilöllisten opetusjärjestelyiden mahdollistamista. Koulun henkilökunnalla voi olla tietopuutoksia mielenterveysongelmista ja mielenterveyskuntoutujaopiskelijan ohjaamisesta. Kouluilla on vain rajallisesti mahdollisuuksia joustaviin yksilöllisiin opetusjärjestelyihin. Mielenterveyden haasteita potevien nuorten opiskelua tukevia ohjaus- ja tukipalveluita on riittämättömästi tarjolla kouluilla. (Heinonen, 2024b, s. 60–61.)

6.2.2 Interventiot koulunkäynnin ongelmiin

Ingul ym. (2018, s. 59) artikkelin mukaan koulukieltäytyminen on monimuotoinen ilmiö, jonka seuraukset ovat haitallisia sekä lyhyellä, että pitkällä aikavälillä. Kohdennettu interventio henkilöille, jotka tunnistetaan riskiryhmään kuuluviksi tai joilla on varhaisia koulukieltäytymisen oireita, voi estää tilanteen kehittymisen vakavammaksi ja mahdollisesti hoitoon huonommin reagoivaksi, vakiintuneeksi koulukieltäytymiseksi.

Koulunkäynnin tunneperäisiin haasteisiin neurokirjon nuorilla Karel (2025, s. 8, 11) ja kumppaneiden tutkimustulokset viittaavat nuorten hyötyvän keskityksestä interventiosta, jossa eri alojen ammattilaiset toimivat yhdessä. Jäsennelty interventio neurokirjon nuorille kouluympäristössä on lupaava toimintamalli emotionaalisen ja akateemisen tuen tarjoamiselle. Kehitettäessä interventioita tulisi korostaa nuorten potentiaalia ja kiinnostuksen kohteita, vaikeuksien ja puutteiden sijaan. (Hamadi ym., 2025, s. 10). Intervention vaikuttavuuteen koululäsnäolon kannalta vaikuttavat myös yksilö- ja ympäristötekijät, kuten mielenterveys, perheen tuki ja koulun ilmapiiri (Karel, 2025, s. 8).

Theodoroy ym. (2024, s. 8–9) tutkimuksen mukaan koulukontekstissa toteutettu interventio antoi lupaavia tuloksia osallisuuden ja itseilmaisun tukemisen vaikuttavuudesta ja korosti esteiden poistamisen merkitystä osallistumisen tieltä. Koulu toimii nuorten luonnollisena toimintaympäristönä ja auttoi nuoria motivoitumaan osallistumiseen sekä ilmaisemaan itseään. Interventio mielen-terveysongelmien ehkäisyyn ja tunteiden säätelyyn koettiin hyödylliseksi riskiryhmälle. Koulukuraattorin osallistuminen intervention ohjaamiseen voi vähentää koulun keskeyttämistä sekä helpottaa oppimista. Koulun sosiaalityö ja ohjaaminen tehostavat interventiota.

6.2.3 Koulupohjainen viitekehys varhaisten koulupoissaolojen ja riskien tunnistamiseksi

Ingul ym. (2018, s. 52) tutkimusartikkeli kuvailee koulupohjaisen viitekehysten lisääntyvän koulukieltäytymisen varhaisista merkeistä ja riskitekijöistä.

Kohdennettu interventio edellyttää koulukieltäytymisen riskien tunnistamista oikea-aikaisesti ja empiirisesti tuettu viitekehys hyödyttää intervention sidosryhmiä. Koulun ”läsnäolotiimi” tai työryhmä vastaavat poissaolojen ehkäisystä ja puuttumisesta sekä nuorten koulunkäyntiongelmien kirjosta (SAP). Tiimin koordinaattorilla on kokoava rooli ryhmässä ja koulun henkilökunta osallistuu interventioon mahdollisimman laajasti. Mielenterveyspalveluiden edustaja tuo tiimiin osaamistaan ja palveluiden tuntemusta, jotta koululla on mahdollisimman hyvät tiedot nuorten ohjaamiseen. Viitekehys edustaa systemaattista lähestymistapaa nuorten haasteiden tunnistamiseen. Säännöllisissä kokouksissa tiimi tunnistaa nuoret, joiden poissaolot vaativat lisäarviointia.

6.2.4 Kouluun paluun tukeminen

Pitkät sairaalajaksoit voivat katkaista nuoren koulupolun, koska hoitojärjestelmä ei mahdollista koulunkäynnin sujuvaa jatkumista (Heinonen, 2024b, s. 63). Neumann ym. (2025, s. 7, 9) tutkimus tiedostaa kuntoutusinterventioiden olemassa olevat haasteet nuoren integroitua takaisin kouluun sairaalajakson jälkeen. Nuorten mielenterveysongelmien pitkäaikaisvaikutusten vuoksi on paine ja tarve kehittää uusia lähestymistapoja koulupoissaoloihin. Nykyiset hoitomuodot ovat hyödyllisiä psyykkisten sairauksien hoitoon, kuitenkin vähemmän levinnyt tukimuoto on kouluun takaisin integroituminen kestävästi ja osallistumisen edistäminen arjen eri osa-alueilla. Palvelujärjestelmien tulisi olla mahdollisimman tehokkaita yhteiskunnan resurssien käytön kannalta ja tämän vuoksi uusien koulunkäyntiä tukevien interventioiden kehittäminen on erittäin merkittävää.

6.3 Palvelujärjestelmä ja yhteiskunnan tukirakenteet

Mattila & Leinon (2023, s. 20, 24) tutkimuksen mukaan olennaisena osana kouluakäymättömien nuorten tukemista ovat koulun ulkopuolisten toimijoiden palvelut, mutta resurssipula heikentää tuen toteutumista. Kouluakäymättömyys monimuotoisena ilmiönä vaatii kouluympäristön ja toimintatapojen kehittämistä, mutta ei ole yksistään koulun ratkaistavissa. Huomionarvoista on

ennaltaehkäisevän tuen kehittäminen ja vahvistaa nuorten muita palveluita, kuten mielenterveyspalveluita. Heinosen (2024b, s. 54–55) tutkimuksen mukaan mielenterveyspalveluiden näkökulmasta tarkastelun kohteena olivat sosiaali- ja terveydenhuolto, sairaanhoito ja kolmannen sektorin palvelut. Nuorten suhde palveluihin näyttäytyi monimutkaisena. Hoidon saamiselle rajoitteita asettavat hoitojonot ja byrokratia. Ja nuoren saaman tuen esteenä näyttäytyy eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen puute.

6.3.1 Rakenteelliset tekijät ja kehittäminen

Opetushallituksen selvityksessä havaittiin poissaolosäädöksiin tehdyistä uudistuksista ja laajasta valtakunnallisesta kehittämistyöstä huolimatta puutteita, liittyen poissaolojen ohjeistukseen opetuksen järjestäjien tasolla. Poissaoloihin liittyvien ohjeistusten ongelmat liittyivät mm. opetussuunnitelmien toimintamallien saatavuuteen, niiden ajantasaisuuteen ja kuvausten yksityiskohtaisuuteen. Tiedon heikko saatavuus hankaloittaa poissaolokäytänteisiin liittyvän tietoisuuden lisäämistä. Poissaolojen ehkäisy edellyttää ajantasaisia ja toteuttamiskelpoisia suunnitelmia. Tavoiteltavat muutokset opetussuunnitelmiin vievät aikaa ja rakenteelliset tekijät hidastavat muutoksen toteuttamista tukimuotoihin. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää oppilaiden osallisuutta, yhteistyötä ja yhteisiä käytänteitä. Kehittämisessä tulisi huomioida sidosryhmien toiminnan vastavuoroisuus toisiinsa nähden. Yhteisen toimintakulttuurin ja suunnitelmallisen kehittämisen merkitys poissaolojen ehkäisyssä vaatii toimijoilta saman suuntaisia toimia yhteistyössä. (Brander, 2025, s. 39–40.)

6.3.2 Palveluiden saatavuus ja lainsäädäntö

Heinosen (2024b, s. 62) tutkimuksen mukaan oppilaitoksesta käsin tarjotut matalan kynnyksen moniammatilliset mielenterveyspalvelut toimisivat tehokkaana ennaltaehkäisevänä työnä, mutta tällä hetkellä koulun roolin rajallisuus ja tiedonkulun esteet vaikeuttavat nuorten mielenterveyden tukemista. Hoitohenkilökunnan vaitiolovelvollisuus vaikeuttaa asiantuntijoiden yhteistyötä. Moniammatillinen työryhmä tarjoaa nuorelle psyykkistä turvaa ja jatkuvuutta,

mutta tiedonkulun lainsäädännölliset esteet rajoittavat toistaiseksi sen toimivuutta.

6.3.3 Moniammatillisuus

Tutkimusaineiston tuloksissa korostuu moniammatillisen yhteistyön hyödyt. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa yhdenmukaisen ja reaaliaikaisen tuen (Karel ym., 2025, s. 8.) Moniammatillisella yhteistyöllä varmistetaan sujuva koulupolku ja yhteiset toimintatavat takaavat oikea-aikaisen tuen (Heinonen, 2024a, s. 37; Karel ym., 2025, s. 12). Toisaalta tuen riittämättömyys ja epäselvä vastuunjako heikentävät moniammatillista yhteistyötä (Mattila & Leino, 2023, s. 21.) Heinosen väitöskirjan osatutkimusten mukaan kouluihin tarvitaan selkeämpää moniammatillista yhteistyötä. Mielenterveysongelmien varhaista tunnistamista helpottaisi moniammatillinen työryhmä, joka muodostuisi nuoren tarpeista käsin. Yksilön tilanteen ja tarpeet huomioiva lähestymistapa tuen tarjoamiseen antaa tärkeän viestin nuorelle: häntä halutaan auttaa, eikä hän ole yksin haasteidensa kanssa. (Heinonen, 2024b, s. 62.)

6.3.4 Tuen koordinointi

Karel ym. (2025, s. 8) tutkimustulokset @School intervention jälkeisestä koulunkäynnin lisääntymisestä viittaavat intervention toimivaan rakenteeseen sijoittumisesta kouluympäristöön. Terveystuella ja koulun ammattilaisten toiminta yhdessä yhteisessä organisaatiossa koettiin nuorten ja vanhempien keskuudessa hyödylliseksi. Moniammatillinen yhteistyö parantaa viestintää ja koordinointia. Moniammatillisen työryhmän sijoittuminen samaan toimintaympäristöön yhteiseen interventioon tuki koulutuksellisten ja terapeuttisten tavoitteiden asettamista ja palveluiden väliset koordinointihaasteet olivat vähäisempiä, kuin erillään toimivilla palveluilla.

Hamadi ym. (2025, s. 8) tutkimus puolestaan nosti esiin toisenlaisen näkökulman tuen koordinoinnista. Mikäli tuen koordinointi puuttuu ammattilaisten taholta tai tuen ollessa epäjohdonmukaista, vanhemman rooli nuoren asioissa

voi saada aikaan positiivisia tai negatiivisia seurauksia. Nuorten asioille omistautuneet aktiiviset vanhemmat ottivat kouluun yhteyttä ja toimivat koordinoivassa roolissa edistäen koulun ja muiden palveluiden sekä perheen välistä yhteistyötä. Vanhempi voi olla myös jännitteiden ja konfliktien luoja nuoren ja koulun tarjoaman tuen välillä.

6.4 Osallisuus ja saavutettavuus

Nuorten mielenterveyttä tukemalla on mahdollista vahvistaa osallisuutta. Hyvä mielenterveys ja osallisuus vahvistavat ja edistävät opiskelukykyä. Osallisuuden vahvistaminen edellyttää nuorten toimijuuden ja omien pyrkimysten tunnistamista ja tukemista. Kouluympäristön puutteellinen tuki heikensi nuorten toimijuutta ja osallisuutta. (Heinonen, 2024b, s. 60–61.)

Ennakoivat lähestymistavat koulupoissaoloihin paransivat nuorten osallisuutta, psykososiaalista turvallisuutta ja positiivisia vertaissuhteita ja vähensivät nuorten vetäytymistä kouluympäristöstä. Vaihtoehtoisten koulunkäyntistrategioiden hyödyntäminen, kuten joustavat aikataulut ja ennakointi, parantavat koulunkäyntiongelmaisen nuoren tukea. Nuorten osallistumista tukee tasapainoinen lähestymistapa ja ammattilaisten tarjoama tuki päätöksentekoon, tämä on osallistavaa ja lisää saavutettavuutta. (Hamadi ym., 2025, s. 10–11.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Mielenterveyshaasteiden yhteys koulupudokkuuteen

Aineiston perusteella mielenterveyshaasteet ovat koulupudokkuuden kannalta keskeinen yksilötason riskitekijä, joka vaikuttaa nuoren koulunkäyntiin suoraan ja epäsuoraan. Mielenterveysongelmat heikentävät nuoren toimintakykyä, oppimista ja arjessa selviytymistä, mikä lisää poissaoloja ja vaikeuttaa opintoihin tarttumista. Oireet voivat ilmetä mm. ahdistuksena, masennuksena,

somaattisina oireina tai sosiaalisena vetäytymisenä, jotka kaikki kaventavat nuoren kykyä osallistua koulutyöhön ja ylläpitää säännöllistä koulunkäyntiä. (Heinonen, 2024a, s. 32–33; Heinonen 2024b, s. 52; Mattila & Leino, 2023, s. 19–20.)

Mielenterveyden ja koulun keskeyttämisen yhteys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Tutkimusten mukaan mielenterveyshaasteet eivät yksin selitä opintojen keskeytymistä, vaan ne kietoutuvat yhteen yhteisöllisten ja rakenteellisten tekijöiden kanssa. Osallisuuden puute, kokemus ulkopuolisuudesta ja koulu-yhteisön joustamattomat rakenteet voivat pahentaa mielenterveysoireita ja lisätä koulusta irtaantumisen riskiä. Vastaavasti hyvä mielenterveys, kuulamisen tunne ja myönteiset vuorovaikutussuhteet toimivat suojaavina tekijöinä, jotka vahvistavat opiskelukykyä ja ehkäisevät poissaolojen kasautumista. (Hamadi ym., 2025, s. 4–7; Heinonen, 2024b, s. 52–60.)

Kokonaisuutena mielenterveyshaasteet näyttäytyvät koulupudokkuuden kannalta haavoittuvuutta lisäävänä ja koulukiinnittymistä heikentävänä tekijänä. Nämä voivat käynnistää poissaolojen kierteen, jossa ahdistus, stressi ja epäonnistumisen kokemukset lisäävät poissaoloja, ja poissaolot puolestaan vahvistavat psyykkistä kuormitusta. Kun tähän yhdistyvät rakenteelliset esteet ja puutteellinen tuki, riski opintojen keskeytymiseen kasvaa merkittävästi. (Heinonen, 2024a, s. 32–33; Heinonen, 2024b, s. 52–60, Ingul ym., 2028, s. 46–47.)

7.2 Koulupudokkuuden ehkäisy kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta

Kirjallisuuskatsauksen tulokset eivät vastaa suoraan tutkimuskysymykseen: miten kuntoutuksen ohjaajan tarjoama tuki voi ehkäistä koulupudokkuutta? Kuitenkin tutkimusaineiston perusteella voidaan päätellä ja soveltaa saatuja tuloksia ilmiöstä. Nuorten mielenterveyden hyvinvoinnin tukeminen on tärkeää ajatellen koulupoissaolojen ennaltaehkäisyä. Hyvä mielenterveys ja kokemukset kuulumisesta koulu-yhteisöön vahvistavat opiskelukykyä ja tukevat koulussa käymistä. Mielenterveysongelmat heijastuvat oppimiseen ja kouluarkeen

monimuotoisesti ja voivat vaarantaa nuoren kokemuksen osallisuudesta. Osattomuuden kokemukset murentavat psyykkistä toimintakykyä, jolloin kouluun kiinnittyminen voi olla haastavaa. (Heinonen, 2024b, s. 52–60.)

Tutkimustulokset korostivat erityisesti koulupoissaolojen varhaista riskien tunnistamista ja oikea-aikaista tukea, painopisteenä ennaltaehkäisy. Tukimuotona erilaiset interventiot antoivat lupaavia tuloksia nuorten koulunkäynnin lisäämiseksi. Koulukontekstissa toteutettava interventio antoi lupaavia tuloksia esteiden poistumisesta osallistumisen tieltä, tämä tukee nuoren osallisuutta ja itseilmaisua. Interventiolla voidaan tukea vaihtoehtoisin strategioin, jolloin ne parantavat mm. nuoren koulunkäyntiä ja emotionaalista hyvinvointia. Kohdenetulla interventiolla koulupoissaolojen riskiryhmään kuuluvia nuoria voidaan tukea moniammatillisesti yhteisessä toimintaympäristössä. (Hamadi ym., 2025, s. 11–13; Karel ym., 2025, s. 8–11, Theodoroy ym., 2024, s. 8–9.)

Kuntoutuksen ohjaajan työ sijoittuu ammatillisen osaamisen perusteella nuoren arjen, koulun ja palvelujärjestelmien rajapinnoille. Tutkimustulosten perusteella näyttää siltä, että kuntoutuksen ohjaajan ammattiosaamista voitaisiin hyödyntää näillä rajapinnoilla tehostamaan nuoren tukea. Tuloksissa korostuvat moniammatillisen yhteistyön hyödyt, kuten psyykkisen turvan tarjoaminen, tuen jatkuvuuden takaaminen ja tuen oikea-aikaisuuden. Moniammatillisuus mahdollistaa tiedon sujuvamman jakamisen, yhdenmukaisen ja reaaliaikaisen tuen. Moniammatillisella yhteistyöllä varmistetaan sujuva koulupolku, näin ollen on tarve kehittää selkeämpiä moniammatillisen työn toimintamalleja. (Heinonen, 2024a, s. 37; Heinonen, 2024b, s. 62; Karel ym., 2025, s. 8, 12.)

Moniammatillinen yhteistyö parantaa viestintää ja tuen koordinoitua. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että koulun ja terveydenhuollon ammattilaisten toimiminen yhteisessä matalankynnyksen toimintaympäristössä tukee nuorten hyvinvointia. Moniammatillinen interventio vähentää koordinoitua haasteita ja tukee koulutuksellisten ja mielenterveydellisten tavoitteiden asettamista. Nuorten osallistumista tukee tasapainoinen lähestymistapa ja ammattilaisen tarjoama tuki. (Hamadi ym., 2025, s. 8; Karel ym., 2025, s. 10–11.)

Tutkimustuloksiin peilaten kuntoutuksen ohjaajan osaamista voisi hyödyntää toimivana ratkaisuna koulupudokkaiden tukemisessa koulukontekstissa. Kuntoutuksen ohjaaja on monialaisen kuntoutuksen ja ohjauksen asiantuntija, joka toimii erilaisissa verkostoissa tukien nuoren toimintakykyä, osallisuutta ja arjessa selviytymistä. Kokonaisuutena kuntoutuksen ohjaajan tarjoama tuki ehkäisee koulupudokkuutta vahvistamalla nuoren hyvinvointia, lisäämällä koulun ja palvelujärjestelmän välistä yhteistyötä sekä varmistamalla, että nuori saa oikea-aikaista, joustavaa ja kokonaisvaltaista tukea. Tuki toimii ennaltaehkäisevästi ja korjaavasti, ja sen keskeinen vaikutus perustuu siihen, että nuori ei jää yksin haasteidensa kanssa, vaan saa tukea, joka huomioi hänen yksilölliset tarpeensa ja elämäntilanteensa. (Brander, 2025, s. 39–40; Hamadi ym., 2025, s. 10–11; Heinonen, 2024b, s. 60–62.)

8 POHDINTA

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö toteutettiin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisten ohjeiden mukaan noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä, rehellisyyttä ja jatkuvaa laadun arviointia (Arene, 2020, s. 4). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmällisen joustavuuden valintojen ja raportoinnin eettisyys korostuvat kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa. Eettisyys ja luotettavuus linkittyvät toisiinsa, tämä tulee huomioida kirjallisuuskatsauksen prosessissa läpinäkyvällä ja johdonmukaisella etenemisellä. (Kangasniemi ym., 2013, s. 297.) Kirjallisuuskatsauksen laadun varmistaminen edellyttää kahta erillistä laadunarviointia. Nämä ovat valittavien alkuperäistutkimusten laadun arviointi ja toteutetun kirjallisuuskatsauksen laadun arviointi. (Vilkkä, 2023, s. 92.)

Laatukriteerejä arvioidaan valittaessa alkuperäistutkimuksia ja toteutettaessa kirjallisuuskatsausta. Näkökanta laadun arvioinnissa on se, miten tutkimus vastaa kirjallisuuskatsauksen tarkoitukseen ja vastaako se

tutkimuskysymykseen sekä tutkimuksen toteutuksen asianmukaisuuteen. Kirjallisuuskatsaukselle merkityksellisten tutkimusten aiheet, aineistot, aineistojen keräämisen tapa, tulokset ja päätelmät tehdään näkyväksi. Tutkimusten laatukriteerien keskeiset käsitteet ovat luotettavuus ja pätevyys sekä siirrettävyys, sovellettavuus ja yleistettävyys. (Vilka, 2023, s. 92–93.)

Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku ohjaa aineistojen kattavuus ja perusteellisuus peilattaessa tutkimuskysymykseen. Hyvien tulosten saavuttaminen hakuprosessissa edellyttää monipuolisuutta hakusanojen käyttöön ja hakutapoihin. Kattavuutta saadaan lisättyä myös tietokantojen monipuolisuudella. Hakuprosessissa edistetään eettistä toimintaa järjestelmällisyydellä, joka vähentää virhetulkintojen mahdollisuutta. Laadunarvioinnissa näkökantana on se, miten hyvin valittava aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin. Eettinen toiminta katsauksessa saavutetaan laadunarvioinnilla, työskentelemällä läpinäkyvästi, luotettavasti, tiedon hyödynnettävyyteen pyrkimällä ja uuden tiedon syntymisellä ennakkoon määritetyllä tavalla. (Vilka, 2023, s. 95, 99.)

Kirjallisuuskatsauksen laadun arviointi on erityisen tärkeää silloin, kun aihe on monimutkainen ja monitieteinen, kuten koulupudokkuus, mielenterveys ja kuntoutuksen ohjaus. Hyvin varhaisessa vaiheessa tiedonhakuprosessin alkua tiedostin toimivan hakulausekkeen muodostamisen haastavaksi monestakin syystä. Ensinnäkin koulunkäynnin haasteisiin liittyvä sanasto Suomessa on vakiintumatonta ja termejä käytetään eri merkityksissä. Englannin kielessä sen sijaan on tieteellisesti määritellyt termistöt, joiden opettelu oli välttämätöntä, jotta hakuprosessi tuotti tuloksia. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymyksen asettelussa oli myös pohdittava ilmiön monitieteisyyttä ja sanavalintoja. Halusin käyttää koulupudokas termiä, koska se on ilmiötä kuvaava ja koulukontekstissa tunnettu. Valittu päätös toi hakuprosessiin oman haasteensa, koska suomenkielisessä tieteellisessä tutkimuksessa termiä ei juurikaan käytetä.

Tehdessäni jatkuvaa laadunarviointia läpi kirjallisuuskatsauksen, tavoitteenani oli vastata tutkimuskysymyksiin johdonmukaisesti ja pyrin keräämään edustavan ja havainnollistavan aineiston. Aiheen monitieteinen luonne edellytti

lähteiden valintaa useilta eri tieteenaloilta, mikä lisäsi katsauksen laajuutta mutta myös haastoi tutkimusten keskinäistä vertailtavuutta.

Kirjallisuuskatsauksen aiheet koulupudokkuus, mielenterveys ja kuntoutuksen ohjaus sijoittuvat monelle eri tieteenalalle. Mukana on psykologisia, sosiaalisia, pedagogisia ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Yksilön mielenterveys, koulun toimintakulttuuri ja palvelujärjestelmä vaikuttavat toisiinsa samanaikaisesti. Ilmiön syyt ja seuraukset kietoutuvat toisiinsa. Koulupudokkuuden taustalla vaikuttavat yksilö- ja ympäristötekijät sekä rakenteelliset tekijät. Mielenterveyshaasteet ja koulunkäyntihaasteet ilmenevät nuorilla eri tavoilla. Oireilu voi olla näkyvää tai näkymätöntä. Yksilölliset erot tekevät haasteiden tunnistamisesta ja tuen kohdentamisesta haastavaa. Toimijoita ilmiön ympärillä on paljon ja heidän roolinsa limittyvät toisiinsa. Lainsäädäntö ja järjestelmät ohjaavat palveluita ja luovat usein rajoitteita.

Olen pohtinut kirjallisuuskatsauksen eettisyyttä myös sen kohderyhmän ja aiheen emotionaalisen luonteen vuoksi. Koska tarkasteltava ilmiö liittyy nuorten mielenterveyteen ja koulunkäynnin haasteisiin, eettisyydessä korostuvat sensitiivinen ja kunnioittava lähestymistapa. Valintoja on pitänyt pohtia monelta kannalta, koska tutkimustieto osoittautui hajanaiseksi ja käsitteet vakiintumattomiksi. Tutkimukset painottivat eri näkökulmia riippuen tieteenalasta. Koska käsitteistö ei ollut yhtenäistä olen käyttänyt omaa päättelyäni valintoja tehdessäni ja varmasti omalla subjektiivisella arvioinnilla on ollut vaikutusta lopputulokseen. Ilmiö kokonaisuudessaan on moniulotteinen ja tästä syystä aineiston analysointi toteutettiin teemoittelemalla. Se mahdollistaa ilmiön jäsentämisen useiden toisiinsa limittyvien ulottuvuuksien kautta ja auttaa hahmottamaan kokonaisuutta.

Mietin kirjallisuuskatsausprosessin aikana myös mielenterveyteen liittyviä sanavalintojani, koska opinnäytetyön kohderyhmänä ovat erityistä tukea tarvitsevat alaikäiset. Käytin rinnakkain käsitteitä mielenterveyshaasteet ja mielenterveysongelmat. Pyrkimyksenäni oli neutraali ja kunnioittava ilmaisu, joka ei leimaa kohderyhmää, mutta joka samalla säilyttää alkuperäisten lähteiden sisällyksen ja merkityksen. Siksi käytin ongelma-sanaa silloin, kun se oli tarpeen

tutkimusten terminologian ja kontekstin tarkkuuden säilyttämiseksi. Tämä sanavalintojen harkinta oli osa eettistä sensitiivisyyttä ja akateemista tarkkuutta, jotka ovat keskeisiä alaikäisiä koskevassa tutkimuksessa.

8.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi on edellyttänyt monien uusien taitojen omaksumista, alkaen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmän opiskelusta. Työ on vaatinut runsaasti aikaa, pitkäjänteisyyttä ja oman työn johtamista. Kirjallisuuskatsauksen eteneminen erilaisten valintojen kautta edellytti laajaa lukemista ja syvällistä paneutumista tutkittavaan ilmiöön. Valitsin aiheen omasta kiinnostuksestani käsin, mutta jälkikäteen on todettava, etten alkuvaiheessa täysin hahmottanut sen monimutkaisuutta. Aineistohaku tuntui ajoittain turhautavalta, kun hakutulokset eivät vastanneet odotuksiani. Vähitellen aloin kuitenkin saada oivalluksia, jotka veivät prosessia eteenpäin ja auttoivat hahmottamaan kokonaisuutta.

Metodologian ymmärtäminen vaati toistuvaa perehtymistä menetelmäkirjallisuuteen, jotta sain selkeän käsityksen esimerkiksi aineiston analyysistä ja siitä, millaiset valinnat palvelivat parhaiten juuri tämän aiheen tutkimista. Työskentelyni oli järjestelmällistä ja läpinäkyvää, ja käytin analyysissä taulukointia, jotta tulokset hahmottuisivat selkeästi.

Yksi prosessin haasteista liittyi koulupoissaoloihin käytettyihin käsitteisiin ja niiden jäsentämiseen. Englanninkielinen käsitteistö oli huomattavasti selkeämmin määritelty kuin suomenkielinen, mutta englanninkielisten tutkimusten lukeminen oli sanaston vuoksi työlästä. Toisaalta se kartutti merkittävästi alakohtaista sanavarastoani. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen vahvisti akateemisia taitojani kokonaisvaltaisesti. Kiinnostukseni tieteellistä tutkimusta kohtaan syveni, ja taitoni tiedonhankinnassa kehittyivät huomattavasti. Syntynyt osaaminen hyödyttää tulevassa työssäni kuntoutuksen ohjaajana. Monimutkaisen ilmiön tarkastelu edellytti kykyä yhdistää erilaisia näkökulmia ja muodostaa niistä johdonmukainen kokonaisuus. Akateemiset taidot

ovat osa ammatillisen identiteetin rakentumista, ja prosessi vahvisti erityisesti kriittisen ja analyyttisen ajattelun taitojani.

Prosessin aikana huomasin ajattelevani yhä useammin, että jokainen koulu hyötyisi omasta kuntoutuksen ohjaajasta. Teoriaan ja aineistoon perehtyminen syvensi ymmärrystäni siitä, kuinka moniulotteisia nuorten tilanteet ovat. Kirjallisuuskatsauksen aineistossa korostui toistuvasti tarve palveluita koordinoivalle taholle sekä se, että kouluissa on puutetta nuoria kohtaavista ammattilaisista. Kuntoutuksen ohjaaja voisi toimia nuorten palveluissa ”koppia ottavana” ja palveluita yhdistävänä ammattilaisena, joka vahvistaisi yhteistyötä kodin ja koulun välillä sekä koordinoisi nuoren palvelupolkua. Hän voisi toimia myös kuraattorin rinnalla koulun sosiaalityön parissa, jolloin nuorten haasteisiin olisi tarjolla enemmän resursseja. Näin tukea voitaisiin tarjota varhaisemmassa vaiheessa ja ennaltaehkäisevämmiin.

8.3 Jatkotutkimus

Yllätyin siitä, kuinka vähän suomalaista tutkimusta löytyy nuorten mielenterveyskuntoutumisesta koulukontekstissa. Toivon, että tulevaisuudessa aihetta tutkitaan enemmän, sillä sen kehittäminen on erittäin tärkeää. Nuoruus on yksilön tulevaisuuden kannalta ratkaiseva elämänvaihe, ja siksi koulun roolia hyvinvoinnin tukijana tulisi ymmärtää entistä paremmin. Olisi erityisen kiinnostavaa tarkastella neurokirjon nuorten mielenterveyshaasteiden yhteyttä koulunkäynnin vaikeuksiin. Oman tutkimukseni perusteella vahvistui käsitys siitä, että kouluyhteisö voi olla neurokirjon nuorille kuormittava ympäristö, ja mielenterveyden ongelmat voivat osittain olla seurausta tästä kuormittumisesta. Jatkossa olisi tärkeää tutkia, miten neurokirjon nuoria voidaan tukea tehokkaammin, ennaltaehkäisevästi ja heidän toimintakykyään ylläpitäen.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, T., Huikko, E., Apelqvist-Schmidlechner, K., Haravuori, H. & Marttunen, M. (2023). Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa. Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/ser-ver/api/core/bitstreams/77af66dd-bd00-4c5b-a391-27f3cfd1dd66/content>

Arene. (2020). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Haettu 25.3.2025. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Rapor-tit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSI-TUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Autti-Rämö, I., Salminen, A.-L., Rajavaara, M. & Melkas, S. (2022). Kuntoutumisen edellytykset. Teoksessa I. Autti-Rämö, A.-L. Salminen, M. Rajavaara & S. Meilkas (toim.), Kuntoutuminen (2., uudistettu painos, s. 12–16). Duodecim.

Brander, A. (2025). Poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäiseminen, seuranta ja niihin puuttuminen opetuksen järjestäjien opetussuunnitelmissa ja toimintamalleissa -perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitys 2023. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Poissa-olojen_ennaltaehkaiseminen%2C_seuranta_ja_niihin_puuttuminen.pdf

Hamadi, S., Ha-vik, T. & Holen, S. (2025). “Too little, too late”: youth retrospectives on school attendance problems and professional support received. <https://doi.org/10.3389/frcha.2025.1595289>

Heinonen, T. (2024a). Nuorten mielenterveyskuntoutujien osallisuus ja koulukokemukset: Haasteet ja tukitoimien merkitys koulupolun tukemisessa. e-Erika. [file:///C:/Users/s_vil/Downloads/e-Erika_2_2024_32-38%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/s_vil/Downloads/e-Erika_2_2024_32-38%20(1).pdf)

Heinonen, T. (2024b). Mielenterveysongelmien kehystämä osallisuus. Tutkimus nuorten mielenterveyskuntoutujien koulutuspoluista ja koulukokemuksista [väitöskirja, Turun yliopisto]. UTUPub. <https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/176696/Annales%20B%20662%20Heinonen%20VK.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ingul, M., Trude, H. & Heyne, D. (2018). Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors. <https://www-sciencedirect-com.lillukka.samk.fi/science/article/pii/S1077722918300427?via%3Dihub>

Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä Osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa [Työpöytäpaperi 33/2017]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291–301.

Karel, E., Defourny, C., Keppens, G., Graczyk, P., Sauter, F. & Heyne, D. (2025). School-based support for emotion-related attendance challenges: effectiveness of @School when implemented with neurodiverse adolescents, their parents, and school staff. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1613712>

Kippöla-Pääkkönen, A. & Karhula, M. (2025). Toimintakyky monimerkityksellisenä ilmiönä. Teoksessa R. Kerätär & L. Koskela (toim.), *Toimintakyky ja työkyky* (1. painos, s. 14–31). Duodecim.

Kiuru, N. (2024). Nuoruus. Teoksessa L. Pulkkinen, T. Ahonen & I. Ruoppila (toim.), *Ihmisen psykologinen kehitys* (12. painos (10., uudistettu painos 2023)). Santalahti.

Koivuniemi, M., Karapalo, T., Walden, P. & Pikkarainen, A. (2019). Kuntoutuksen ohjaajat (AMK) – osaajina kuntoutuksen koordinoititehtävissä. Teoksessa A. Laisola-Nuotio & E. Poutiainen (toim.), *Katsaus kuntoutusalan koulutuksiin*. Kuntoutus-lehden koulutusesittelyt vuosilta 2015–2018 (s. 23–30). Kuntoutussäätiö. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/111206005/Katsaus-kuntoutusalan-koulutuksiin-tyoselosteita-61-2019-libre.pdf?1707199283=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DKuntoutustiede_yliopistojen_oppiaineena.pdf&Expires=1768917406&Signature=Hbp2uj2SKYQ~YViZoNhW7eU-OIQ5iAF8RK4tYYokDDKZ30kM0DENxHizP2-uEbtWP~71ehTJg4PJC9Wqo4Uo9eOO311tDu~dN0lyR-ra6~A3LRYDCtICxUYjkJncgbUErm9V8Usk6zstOFLOMHcRdsmH8dB~vG2a4nsRm2aLMABHhWl6Vi-829aGmer4iZ~fYdNV6r4pCHmp-nTAbbzg0NFwDNGACj8QZ1ctmgn9tS8z4waGVIU0-XNwZTvYLPPTJA-vou8z6zrqxo0i1KOBiU-bOLA8j~Rqbg6m5cWSKqM-VmFgIkq0ZWsaA0tqz4U9WnJ62j3B1MnELbi5KrsGyM4mw &Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=23

Korhonen, L. (2021). Kasvu ja kehitys eri-ikäkausina. Pulassa lapsen kanssa. Duodecim Terveyskirjasto. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00018>

Marttunen, M., Huurre, T., Strandholm, T. & Viialainen, R. (2013). Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mattila, H. & Leino, J. (2023). Kouluikäymättömyys koulujen tukitoimien näkökulmasta. e-Erika. [file:///C:/Users/s_vil/Downloads/e-Erika_2_2023_mattila-17-23%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/s_vil/Downloads/e-Erika_2_2023_mattila-17-23%20(4).pdf)

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. (2020). Koulua käymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kouluakaymattomyys_suomessa_0.pdf

Neumann, U., Just, V., Henke, L., Knollmann, M., Zellmer, S., Andzinski, M., Schmidtendorf, S., Noack, M., Föcker, M., Seitz, J. & Holtmann, M. (2025). Fostering school reintegration after psychiatric inpatient treatment: description and study protocol of an evaluation study about a rehabilitation program for children and adolescents with chronic school refusal (SchuTIng-stAR). <https://doi.org/10.3389/frcha.2025.1629877>

Palmu, I., Sergejeff, J. & Puustjärvi, A. (2020). Koulunkäynnin ongelmat. Teoksessa I. Palmu (toim.), Takaisin kouluun- koulua kouluakäymättömille. Valterin julkaisusarja nro 4. (s. 8–21). Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.

Puura, K. & Laukkanen, E. (2025). Biopsykososiaalinen kehitys. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura & A. Sourander (toim.), Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria (4., uudistettu painos, s. 22–24) Duodecim.

Satakunnan ammattikorkeakoulu. (n.d.). Kuntoutuksen ohjaaja (AMK), Kuntoutuksen ohjaus, monimuotototeutus. Haettu 21.1.2026 osoitteesta <https://www.samk.fi/tutkinto/kuntoutuksen-ohjaaja-amk-monimuotototeutus-pori/>

Sergejeff, J. (2023). Yhteisellä koulutiellä. Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/a2f09340-c9c2-4d1d-99c6-59fa8aa27d52/content>

Sipari, S. (2025). Lapsen ja nuoren toimintakyvyn edistäminen. Teoksessa R. Kerätär & L. Koskela (toim.), Toimintakyky ja työkyky (1. painos, s. 130–141). Duodecim.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023a). Kouluterveyskyselyn aikasarjat perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol, 2006–2025. [tilasto] https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk2/nuoret/fact_ktk2_nuoret?row=952513L&row=952810L&column=alue-886778.&column=vuosi-952479.1186946.&column=ka-987089&column=taustatekija-888288&column=sp-888243&fo=1#

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023b). THL:n Kouluterveyskysely: 8.- ja 9. luokkalaisten ahdistuneisuus ei osoita laantumisen merkkejä koronan jälkeen, kiusaamista aiempaa enemmän. Haettu 3.3.2025 osoitteesta. <https://thl.fi/-/thl-n-kouluterveyskysely-8.-ja-9.-luokkalaisten-ahdistuneisuus-ei-osoita-laantumisen-merkkeja-koronan-jalkeen-kiusaamista-aiempaa-enemman>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023c). Osallisuuden edistäjän opas. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2024). Nuorten mielenterveyshäiriöt. Haettu 8.4.2025 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

Theodorou, C., Karekla, M. & Panayiotou, G. (2024). Enhancing emotion regulation skills in high-risk adolescents due to the existence of psychopathology in the family: feasibility and uncontrolled pilot study of a group intervention in a naturalistic school setting. <https://doi.org/10.3390/ijerph21060738>

Tilastokeskus (2023). Koulutukseen hakeutuminen [tiedote]. <https://stat.fi/julkaisu/clm7iemo8ow690buhltkinc73>

Tilastokeskus (n.d.) Koulupudokas. Haettu 27.3.2025 osoitteesta <https://stat.fi/meta/kas/koulupudokas.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Teoksen ensipainos, jonka uudistettu laitos tämä on, ilmestyi vuonna 2002). Tammi.

Vilka, H. (2023). Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina (2. painos). Art House.

LIITE 1: AINEISTO JA LAADUNARVIOINTI

Julkaisun tekijä(t), julkaisu-vuosi ja julkaisun nimi	Julkaisun laatu/aihe	Aineisto/menetelmä	Keskeiset tulokset
Neumann, U., Just, V., Henke, L., Knollmann, M., Zellmer, S., Andzinski, M., Schmidtendorf, S, Noack, M., Föcker, M., Seitz, J. & Holtmann, M. (2025). Fostering school reintegration after psychiatric inpatient treatment: description and study protocol of an evaluation study about a rehabilitation program for children and adolescents with chronic school refusal (SchuTIng-stAR)	Saksalainen tutkimus protokolla (vertaisarvioitu) psykiatrisen osastohoidon jälkeiseen kouluun paluuseen, joka liittyy krooniseen koulukieltäytymiseen. Tutkimuksen aiheena on kuntoutusprojekti nimeltä: ”mielenterveyden häiriöitä sairastavien lasten ja nuorten koulutuksellinen osallisuus ja integroituminen saumattoman vaiheittaisen kuntoutusohjelman avulla”. (”SchuTIng-stAR”)	Monimenetelmällinen tutkimus, joka jakautuu määrällisen aineiston analyysiin (jota arvioidaan summatiivisesti) ja laadullisen aineiston hyödyntämiseen (jota arvioidaan formatiivisesti).	Tutkimusprotokollan keskustelun keskiössä innovatiivisten hoito-ohjelmien arvioinnin välttämättömyys jo olemassa oleviin terveys- ja sosiaalihuollon palveluihin.

<p>Ingul, M., Trude, H. & Heyne, D. (2018). Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors.</p>	<p>Tutkimusartikkeli (vertaisarvioitu) kuvaa todennäköisiä varhaisia merkkejä ja riskejä mahdollisesti syntyvälle koulukieltäytymiselle. Artikkelin esittelee koulu-pohjaisen viitekehysten, joka tukee koulun henkilöstöä ja vanhempia yhteistyössä näiden varhaisten merkkien ja riskien tunnistamisessa.</p>	<p>Kirjallisuuskatsaukseen perustuva artikkeli.</p>	<p>Koulukieltäytymisen riskitekijöistä tarvitaan lisää tutkimusta. Empiirisesti tuettu viitekehys hyödyttäisi nuoria, vanhempia, koulua ja yhteiskuntaa.</p>
<p>Karel, E., Defourny, C., Kerpens, G., Graczyk, P., Sauter, F. & Heyne, D. (2025). School-based support for emotion-related attendance challenges: effectiveness of @School when implemented with</p>	<p>Tutkimusartikkeli (vertaisarvioitu): kouluperustaisen tuen neurokirjon nuorten tunteisiin liittyviin poissaolohaasteisiin. @School-intervention vaikuttavuustutkimus.</p>	<p>Intervention vaikutusten arvioimiseksi toteutettiin ei-satunnaisesti tutkittu erityisen tuen koulussa, jossa interventiota toteuttivat koulu-psykologit.</p>	<p>Tulokset tukevat @School-intervention vaikuttavuutta todellisessa kouluympäristössä toteutettuna: se parantaa koulunkäyntiä ja vähentää emotionaalista kuormitusta neurokirjon nuorilla.</p>

neurodiverse adolescents, their parents, and school staff.			
Theodorou, C., Karekla, M. & Panayiotou, G. (2024). Enhancing emotion regulation skills in high-risk adolescents due to the existence of psychopathology in the family: feasibility and uncontrolled pilot study of a group intervention in a naturalistic school setting.	Pilottitutkimus (vertaisarvioitu) tarkastelee koulussa toteutettua ennaltaehkäisevää ohjelmaa (interventio), jonka tavoitteena on vahvistaa nuorten tunnesäätelytaitoja, erityisesti nuorilla, joilla on kohonnut riski mielen-terveys ongelmiin.	Kontrolloimaton pilotti tutkimus. 12–18-vuotiaita nuoria ohjattiin kuuden kerran ryhmäohjelmaan kuraattorien toimesta, perustuen perheen sosiodemografiseen ja mielen-terveyteen liittyviin sisäänotto-kriteereihin.	Kohdennettu Tunteiden säätelyn taitojen harjoittelu on potentiaalisesti hyödyllinen, diagnosirajat ylittävä interventio nuorten mielen-terveysongelmien ehkäisyyn. Intervention tuominen koulukontekstiin ja kuraattorien osallistuminen riskiryhmän nuorten ohjaamiseen voi edistää osallistumista ja vähentää keskeyttämistä.
Hamadi, S., Havik, T. & Holen, S. (2025). “Too little, too late”: youth retrospectives on school attendance problems and professional support received.	Tutkimusartikkeli (vertaisarvioitu): Koulupoissaolo-ongelmat (SAP) aiheuttavat haasteita nuorille,	Laadullinen tutkimus, puolistrukturoituja haastatteluja 12–22-vuotiaiden nuorten kanssa, joilla oli	Myönteisten sosiaalisten kontaktien puute koulussa yhdistettynä jälkeen jäämiseen opinnoista johtaa

	<p>vanhemmille ja ammattilaisille. Tutkimus tarkastelee norjalaisten nuorten kokemuksia koulu-poissaolojen kehittymisestä ja jatkumisesta sekä heidän saamistaan ammatillisista tukitoimista.</p>	<p>taustallaan koulu-poissaoloja peruskoulun aikana.</p>	<p>vieraantumiseen koulusta ja myötävaikuttaa koulu-poissaolo-ongelmien kehittymiseen. Nuoret kertoivat myös masennuksen, ahdistuksen, emotionaalisen ja somaattisen kuormituksen sekä ristiriitaisien tunteiden myötävaikutuksesta poissaoloihin. Koulusta saatu tuki kuvattiin sopimattomaksi, riittämättömäksi tai liian myöhään alkaneeksi. Vaihtoehtoiset opetusjärjestelyt näyttivät keskeisenä interventiona, jolla oli pitkäkestoisia myönteisiä vaikutuksia.</p>
<p>Heinonen, T. (2024). Nuorten</p>	<p>Mielenterveyskuntoutuja</p>	<p>Artikkeli käsittelee aihetta Taina</p>	<p>Tiivis moniammatillinen</p>

<p>mielenterveyskuntoutujien osallisuus ja koulukokemukset: Haasteet ja tukitoiminen merkitys koulupolun tukemisessa.</p>	<p>nuorten osallisuuden ja haasteiden tarkastelua heidän koulurallaan. (Harmaa kirjallisuus)</p>	<p>Heinosen väitöskirjan tutkimustuloksiin nojaten.</p>	<p>yhteistyö varmistaa nuoren koulupolun sujuvuuden ja oikea-aikaisuutta. Mielenterveysongelmat mahdollisesti edellyttävät yksilöllisten oppimispolkujen suunnittelua, nuoren voimavaroja ja tarpeen omatahtiseen opiskeluun huomioiden. Tämä vaatii nuoren tilanteen kokonaisvaltaista ja yksilöllistä ymmärtämistä.</p>
<p>Mattila, H. & Leino, J. (2023). Koulukäymättömyys koulujen tukitoiminen näkökulmasta.</p>	<p>Koulukäymättömyys ja sen taustalla ovat syyt sekä koulukäymättömyyden tukitoimet. (Harmaa kirjallisuus)</p>	<p>Artikkeli, joka on osa Helsingin yliopiston erillisten erityisopettajien opintojen lopputyötä (laadullinen tutkimus).</p>	<p>Koulukäymättömyyden taustatekijöiden kirjo on hyvin laaja. Koulukäymättömyyden syistä merkittävimpiä ovat mielenterveysongelmat ja neurokirjon oireilu, jotka ovat yksilötason</p>

			syytekijöitä. Tukitoimien avaintekijä on kehittää ennaltaehkäiseviä keinoja, joilla nuori saadaan kiinnitettyä koulunkäyntiin.
Heinonen, T. (2024). Mielenterveysongelmien kehystämä osallisuus. Tutkimus nuorten mielenterveyskuntoutujien koulutuspoluista ja koulukokemuksista.	Väitöskirja: Mielenterveyskuntoutuja nuorten osallisuuden rakentumisen tarkastelua suhteessa sosiaaliin suhteisiin, kouluun ja mielenterveyspalveluihin. (Harmaa kirjallisuus)	Tutkimus toteutettiin monimetodisella menetelmällä, ja aineisto koostui 18–25-vuotiaiden mielenterveyskuntoutujien haastatteluista (N=11), 18–34-vuotiaille suunnatusta kyselystä (N=121) sekä kyselyyn osallistuneista nuorista valittujen henkilöiden haastatteluista (N=28).	Mielenterveyden ongelmat vaikuttavat kouluarkeen ja oppimiseen. Koulunkäyntiä tulisi tukea enemmän. Mielenterveys haasteet vahingoittavat osallisuuden kokemusta ja osattomuus heikentää psyykkistä toimintaa. Ryhmään kuulumisen mahdollistaa osallisuuden kokemuksen. Lievien psyykkisten häiriöiden hoidon olisi tärkeä tapahtua koulussa. Lainsäädäntö estää

			tämän ja hoito- henkilökunnan vaitiolovelvolli- suus vaikeuttaa asiantuntijoiden yhteistyötä kou- lukontekstissa.
Brander, A. (2025). Poissaolo- jen suunnitelmalli- nen ennaltaehkäi- minen, seuranta ja niihin puuttumi- nen opetuksen jär- jestäjien opetus- suunnitelmissa ja toimintamalleissa - Perusopetuksen opetussuunnitel- man perusteiden päivitys 2023.	Opetushallituk- sen raportti: Suo- malaiseen ope- tussuunnitel- maan (2023) teh- dyt päivitykset liittyen kouluun kiinnittymiseen ja poissaoloja koskeviin päivi- tyksiin perusope- tuksessa. Tar- kastelussa kehiti- mistyön etene- minen opetuk- sen järjestäjien tasolla.	Selvityksessä käytettiin ositet- tua otantaa sa- tunnaisella valin- nalla kolmasosa perusopetuksen järjestäjistä. Sel- vityksessä tar- kasteltiin paikal- lisiä opetus- suunnitelmia ja toimintamalleja.	Selvityksessä havaittiin puut- teita poissaoloi- hin liittyvissä oh- jeistuksissa ope- tuksen järjestä- jien tasolla, sää- döksiin tehdyistä muutoksista ja laajasta valta- kunnallisesta ke- hittämistyöstä huolimatta. Puutteet liittyivät mm. ajantasai- suuteen, opetus- suunnitelmien ja toimintamallien saatavuuteen ja kuvausten tark- kuuteen.